

مرکز مشهد

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی رشته علوم تربیتی

(مدیریت و برنامه ریزی آموزشی)

موضوع :

بررسی ضرورت حضور مشاور در مدارس ابتدایی دخترانه تبادکان

از دیدگاه معلمان

استاد راهنما :

....

محققان :

..

.

.

بهار ۱۳۸۸

بار الها!

ای ناشنیده ، وی طنین انداخته در گوش جان

ای نادیده ، وی پیدا همیشه در نظر

تو را سپاس می گویم که دست روح سرگردان ما را گرافتی

و با عطوفت بی انتها ، قفل حنجره های گره خورده مان را به مهر گشودی ...

با سپاس از

استادان معظم :

آن بزرگوارانی که عمری از مأذنه های صبح گون کلامشان جرعه جرعه شبنمدر برکه

خشک وجودمان ریختند تا از بهاریم لبهایشان یاس های رنگین بهشتی در احساس بسته

پنجره ها گل کنند .

بنیان گذاران کعبه دل پدر ، مادر
در این نبض پر تپش حیات ، سر به سجاده شکر می گذارم و هزار بار نور تلاوت می کنم .
در این هنگامه پر مه رتالا رشکوفه ها ، چکامه غرور می خوام ، در پشت معجز های کهن
دعاهای سبز رنگم را بر دستگیره های اجابت آویزان می کنم و قدر می دانم ثانیه های گل
کاری شده ام را .

اکنون به پاس داشت خوبی هایتان معنوی ترین آوازا را از پشت پنهانترین گلبرگ ها
در ملاقات گل های جمالتان پر پریز می کنم و همراه با قشنگترین درودها، به پاس داشت
مهربانی تان می سرایم :

تمام دارو ندارم   دلی است بارانی

و شعرهای بی قرار   و بومی آویخته

بر دیوار تنهایی

سبیدی است سبیز   از خاطرات پدر

و اشک هاو   مهربانی های مادر

تمام دار و ندارم   لبخند توست

و بهاری نهفته در آن   آی عزیز روزها و لحظه ها

من ثروتمند ترین مردم شهرم

مشاوره و راهنمایی در مدارس برنامه ای حیاتی است که در عرصه تعلیم و تربیت جهان (خصوصاً دوره آموزش عمومی) از سالهای دور متوجه قرار گرفته است . چرا که طی این دوره دانش آموزان در مرحله ی آغازین تجربه های اجتماعی توأم با رشد فردی قرار دارند .

تعلیم و تربیت در دوره مذکور نقش تعیین کننده ای در هدایت فراگیر و نقش پذیری متناسب وی در جامعه ایفا می نماید به طوری که ایجاد سرمایه انسانی و توسعه فرهیختگی در جامعه ناشی از تربیت فراگیران در این دوره به ویژه با تاکید بر شناخت توانایی ها ، استعدادها و علایق آنان است .

کودک دبستانی به وجود افرادی نیاز دارند که او را در پیمودن راه زندگی یاری دهند ، استعدادها و قابلیت های ذهنی او را کشف و درک کنند و شرایط مناسبی را جهت پرورش استعدادها و قابلیت ها فراهم آورند.

دوره دبستان از لحاظ رشد ، تربیت و تکوین شخصیت کودکان دوره بسیار مهمی است و این دوره را دوره اطاعت ، تادیب ، خلاقیت و بروز استعدادهای عمومی می نامند .

با توجه به اصول راهنمایی که بعداً مطرح می شود ، ارائه خدمات راهنمایی در تمام دوره تحصیلی و در ارتباط با ابعاد وجود کودکان ، نوجوانان و جوانان مطرح می شود. بخشی از این خدمات در دوره های مختلف تحصیلی مشترک و برخی به علت ویژگی های هر دوره و خصوصیات دانش آموزان متفاوت است . در دوره دبستان ، برنامه های درسی به صورت مشترک داده می شود . همه دانش آموزان در یک دوره عمومی تحصیل می کنند . کودکان با سنین مختلف طبق مقررات در پایه های مختلف ثبت نام می کنند . از نظر رشد جسمانی ،

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoo.cn.com مراجعه کنید و یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۰۳۵۲۲۸۸۶ تماس حاصل نمایید

رفتاری روبه رو می شوند ؛ بنابراین استفاده از خدمات راهنمایی در این دوره ضرورت دارد

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فصل اول :

۱- در مورد موضوع

۲- بیان مسأله

۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

۴- اهداف پژوهش

الف) اهداف کلی

ب) اهداف جزئی

۵- متغیر های تحقیق

الف) متغیر مستقل

ب) متغیر وابسته

۶- فرضیه های پژوهش

۷- سؤالات پژوهش

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

شرایط فراوانی در داخل و خارج مدرسه وجود دارند که احتیاج به شروع هر چه زودتر مشاوره و راهنمایی را افزایش می دهند. الگوهای رفتار با بالا رفتن رشد فرد ثبات بیش تری می یابند و هنگامی که دانش آموز به دبیرستان وارد می شود دیگر تغییر پاسخ ها و فرا گرفته های او مشکل است . مشکلاتی که در دوران ابتدایی رشد و توسعه یافته باشد در سالهای جوانی به صورت حادی جلوه می کند و چون تغییر الگوهای رفتاری در دوره راهنمایی و دبیرستان مشکل است لذا یک دسته کوچک از دانش آموزان دشوار راهنمایی و دبیرستان ممکن است قسمت اعظم وقت مشاور را اشغال نمایند . بنابراین باید معلمین ابتدایی را آگاه ساخت که برای جلوگیری از شدت مشکلات کودکان در پایان دوره دبیرستان لازم است برنامه راهنمایی را در سطح ابتدایی شروع کرد و یک نقطه نظر جدید لزوم تعمیم راهنمایی را برای همه شاگردان مورد تأکید قرار داده است و با منحصر کردن آن در خدمت افراد معدودی که دارای مشکلات رفتاری و دشواریهای یادگیری و ناراحتی عمیق هستند مخالف است. بنابراین کاملاً منطقی است که مشاوره وظایف خود را تا آن که ممکن است زود تر در سطح ابتدایی آغاز نماید.

عوامل مؤثر در لزوم و گسترش راهنمایی

بررسی راهنمایی به مفهوم کلی و از جنبه های مختلف کار ساده ای نیست ولی دو عامل اساسی زیر تغییر و تحول و لزوم راهنمایی را در زمان حاضر، بیش از پیش موجب شده است:

ب) ترقی تکنولوژی

پدیده شهرنشینی، تنوع و تقسیم مشاغل را باعث شده است و ترقی تکنولوژی نقش تخصص را در احراز شغل برجسته کرده است. به علاوه تحول مستمر تکنولوژی جدید ایجاب می کند که باید افراد، نه تنها برای مشاغل معین آماده شوند، بلکه توانایی خاصی نیز برای سازش های متوالی داشته باشند.

چند عامل فرعی نیز که در واقع زائیده دو اصل فوق هستند در ضرورت و پیدایش فکر راهنمایی و همچنین گسترش آن مؤثر بوده اند:

۱- اهمیت یافتن آموزش فنی و حرفه ای و گرایش افراد به سوی این نوع مشاغل، تا جایی که به تدریج مراکز کشاورزی را ترک گفته جذب قطب های صنعت بویژه خدمات می شوند.

۲- پیدایش افکار انسان دوستانه و نیاز روز افزون آن به داخل نظام های تربیتی برای رفع مسائل و مشکلات دانش آموزان.

۳- افزایش نقش اجتماعی مدارس در هدایت تحصیلی، سازشی و حرفه ای شاگردان.

۴- گسترش علوم و علوم رفتاری، توسعه حرفه روان شناسی، مخصوصاً بهداشت روانی باعث تأسیس کلینیک های روانی و مرکز راهنمایی کودکان شده است.

۵- چگونگی رشد و تکامل انسان: رشد فرد بویژه از نظر روان شناسی کودک و نوجوانی امر راهنمایی را ضروری ساخته است زیرا اولاً: نوزاد انسان بسی ناتوانند از نوزاد حیوان است

و در نتیجه برخلاف حیوان که براساس رفتار غریزی، خیلی سریع با محیط سازش می کند و زندگی ساده و یکنواخت خود را دنبال می نماید نیازمندیادگیری و راهنمایی بیش تری است.

هدایت و راهنمایی است که بتواند به سلامت این دوره را پشت سر بگذارد.

راهنمایی همانند با تعلیم و تربیت

معمولاً بروئر مؤلف کتاب «تعلیم و تربیت به عنوان راهنمایی» را پیش کسوت در این مکتب می دانند، اصطلاح راهنمایی تحصیلی اولین بار در سال ۱۹۱۴ توسط کلی به کار رفت. وی این اصطلاح را هنگام کمک به دانشجویان در انتخاب دروس و برنامه های دانشگاهی به کاربرد و سپس مورد استفاده دیگران قرار گرفت. معتقدین این مکتب تفاوتی بین تعلیم و تربیت و راهنمایی نمی بینند. توجه بروئر بیش تر به رشد قابلیت های فردی از درون و رشد اجتماعی از بیرون بود و عقیده داشت که کار تربیت تنها به آموختن خلاصه نمی شود بلکه باید ابتکار عمل را به دست مراجع بدهد تا خود به استقلال فردی یعنی تصمیم گیری و تجربه گروهی نائل شود. عیب عمده این مکتب اختلاط سه جنبه تعلیماتی، مدیریت و راهنمایی است که کار ارزشیابی را با دشواری همراه می سازد. ولی باید دانست، توجهی که به امر راهنمایی به عنوان تعلیم و تربیت شده، موجب وسعت عمل راهنمایی گردیده که تأثیر آن تا به امروز باقی است.

بیان مسأله

موضوع این تحقیق بررسی ضرورت حضور مشاور در مدارس ابتدایی دخترانه ناحیه تبادکان مشهد از نظر معلمان می باشد. به عبارت دیگر این موضوع که آیا دید معلمان نسبت به حضور مشاور در مدارس ابتدایی مثبت می باشد یا منفی و با توجه به این دیدگاه حضور مشاور در این مدارس تا چه حد ضروری می باشد.

شرایط فراوانی در داخل و خارج مدرسه وجود دارند که احتیاج به شروع هر چه زود تر مشاوره و راهنمایی را افزایش می دهند. الگو های رفتار با بالا رفتن رشد فرد ثبات بیشتری می یابند و هنگامی که دانش آموز به دبیرستان وارد می شود دیگر تغییر پاسخ ها و فرا گرفته های او مشکل است . مشکلاتی که در دوران ابتدایی رشد و توسعه یافته باشد در سال های جوانی به صورت عادی جلوه می کنند و چون تغییر الگو های رفتاری در دوران راهنمایی و دبیرستان ممکن است قسمت اعظم وقت مشاور اشغال نمایند . بنابراین برای جلوگیری از بروز و شدت یافتن مشکلات کودکان لازم است از حضور مشاور در سطح ابتدایی استفاده کرد . دانش آموز ابتدایی به دشواری می تواند بدون ترس و نگرانی به بیان مسائل و مشکلات خود با معلمی که وی را داور و ارزیاب پیشرفت تحصیلی خود می داند می پردازد بنابراین تمایلی ندارد یا نمی تواند این تصور خویش را به قدر کفایت تغییر دهد و با معلم به ایجاد رابطه مشاوره ای خالی از بیم و هراس و نگرانی پردازد.

تحقق اهداف آموزش و پرورش و ارضای نیاز های کودکان به طور مناسب، راهنمایی و مشاوره کودک را ضرورت می بخشد . نیازهای کودکان از جمله نیاز های جسمانی، اجتماعی یا عاطفی نیاز به خودشکوفایی از طریق اجرای برنامه راهنمایی و مشاوره به طور مناسبتر و مطلوب تر تأمین می شود. پیشرفت و اعتلای هر مملکت به کارآمد بودن نظام آموزش و پرورش آن کشور وابسته است . سرمایه گذاری و برنامه ریزی در آموزش و پرورش ابتدایی نوعی سرمایه گذاری دراز مدّت ، ولی پر سود است و هر گونه بی توجهی به آن جامعه و کشور را با خسارت و ضایعات جبران ناپذیری مواجه خواهد ساخت .

تازگی از محیط خانواده و مادر جدا شده اند و به محیط شلوغ مدرسه وارد شده اند . نداشتن آگاهی لازم و کافی از نحوه برخورد مسئولان با کودک دبستانی نحوه تدریس و چگونگی انجام تکالیف باعث بروز مشکلاتی برای کودکان می شود . بیشترین خاطره ای که افراد از خود بیان می کنند مربوط به دوره ابتدایی است و این نشان دهنده اثر عمیق این دوران بر روح افراد است . هم چنین اگر نتیجه گیری و گزارشی از خدمات راهنمایی و مشاوره ای که مشاوران در مدارس ارائه می دهند داشته باشیم به این نتیجه می رسیم که کار آموزشی از کار پرورشی تفکیک ناپذیر است و امر آموزش بدون توجه به کار راهنمایی و مشاوره نتیجه مطلوب نخواهد داشت. تحولاتی که در جامعه، مشاغل و دروس بوجود آمده ، پیشرفت های علمی، تکنولوژیکی و تعاملات فرهنگی به انتشار مختلف جامعه از جمله جوانان را تحت الشعاع قرار می دهد. ما از طریق مسائل کاربردی درون جامعه خود به این نتیجه می رسیم که مشاور تسهیل کننده آموزش و کمک کننده به فرآیند بهسازی، یادگیری و یاد دهی است . در باب ضرورت حضور مشاور همین بس که یکی از اهداف آموزش و پرورش ارتقاء سطح بهداشت روان است . تحت عنوان مثال: آموزش و پرورش به مثابه قطاری است و برای روان شدن این حرکت در هر ایستگاهی واگن آن را عوض می کنیم در حالی که این لوکوموتیو است که مشکل دارد و اگر این مشکل حل نشود بحث واگن ها هم حل نخواهد شد . دوره ابتدایی مربوط به گفتار زبان است . در این دوره مشکلات عاطفی مربوط به روابط نامناسب درون خانواده است و یک مشاور می تواند با برخورد و رسیدگی مناسب از مورد تمسخر

دهد .

بنابراین می توان نتیجه گرفت اگر در مدارس ابتدایی مشاور وجود داشته باشد از همان ابتدا کودکان می توانند با توجه بیشتری در همه زمینه ها موفق تر عمل نموده و با آرامش خاطر تحصیلات خود را بگذرانند. همچنین وقتی مشکلات در همین سطوح پائین و با آگاهی و درایت بیش تری حل شود در نهایت نتیجه مطلوب تری نیز بدست می آید و یادگیری دانش آموزان در کنار توجه به جنبه های دیگر بیش تر خواهد بود .

اهداف پژوهش

اهداف کلی

- بررسی ضرورت حضور مشاور در مدارس ابتدایی دخترانه ناحیه تبادکان از دیدگاه

معلمان

اهداف جزئی

۱- پی بردن به لزوم حضور مشاور در زمینه راهنمایی و حل مسائل تربیتی و تحصیلی دانش

آموزان

۲- بدست آوردن نتایج و ارائه پیشنهادات سازنده به دست اندرکاران تعلیم و تربیت

۳- بررسی ضرورت حضور مشاور در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

۴- بررسی این مسئله که معلمان مدارس ابتدایی چه نظری در مورد ایفای نقش مشاور دارند

۵- بررسی تأثیر حضور مشاور در ایجاد تغییرات شناختی و احساسی دانش آموزان .

متغیر های تحقیق:

(ب) متغیر وابسته: ضرورت حضور مشاور

فرضیه های پژوهش

- ۱- بین حضور مشاور و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتباط وجود دارد.
- ۲- بین حضور مشاور و کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان ارتباط وجود دارد.
- ۳- بین تسلط معلم بر اصول و مفاهیم مشاوره و حضور مشاور در مدارس ابتدایی ارتباط وجود دارد.

سؤالات پژوهش

- این پژوهش حاوی ۲۱ سؤال بسته پاسخ می باشد که نمونه سؤالات در قسمت ضمیمه موجود است از این سؤالات ۱۹ عدد ۵ گزینه ای و ۳ عدد دو گزینه ای است.

تاریخچه تحقیق

تعریف مفاهیم

ادبیات تحقیق

اهمیت مشاوره از دیدگاه قرآن و احادیث

اصول راهنمایی و مشاوره ی کودک

هدفهای راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای در مدارس

هدف های راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای در دوره ی ابتدایی

خصوصیات دانش آموزان ابتدائی در مقطع دبستان

ویژگیهای مشاور

راهنمایی در مدارس ابتدائی

مشاور در دبستان

خصوصیات راهنمایی در دبستان

راهنمایی و مشاوره در دبستان

مشاور مدرسه ی ابتدایی

مشکل چیست ؟

مشاوره گروهی

معلم مدرسه

اهمیت تفاوت های فردی

آیا مشاوران باید معلم باشند؟

وظایف راهنمایی و مشاوره در ابتدایی

نظریه های مشاوره

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

نیاز بشر به راهنمایی و مشاوره در نگاهی به گذشته انسان دیده می شود . در پاسخ به این نیاز شاید جوامع قبیله ای پیشتاز بوده اند . بعد ها در تمدن های اولیه فیلسوفان، روحانیون و سایر نمایندگان خدایان این وظیفه را به عهده گرفتند. راهنمایی و مشاوره در قرون وسطی به شکل پارزتری در حیطه مذهب جای گرفت . در سال ۱۹۰۸ م پارسونز اولین دایره شغلی را در بوستون آمریکا پدید آورد. هدف این دایره کمک به جوانان بود تا شغل مناسبی انتخاب کنند و همچنین معلمانی تربیت شوند تا بتوانند این هدف را عملی کنند . نقش این معلمان عبارت بود از کمک به دانش آموزان در انتخاب مدارس حرفه ای و انتخاب شغل و انتقال از مدرسه به دنیای کار .

پارسونز هم چنین یکی از اولین کسانی بود که استفاده از زندگینامه مشاهیر و یافتن مشترکات آن ها را با جزئیات سرگذشت افراد به عنوان یکی از روش های راهنمایی توصیه کرد. تلاش های پارسونز بالاخره سبب ایجاد یک حرفه به نام «راهنمایی و مشاوره» شد . امروزه پارسونز را به عنوان پدر نهضت راهنمایی آموزش و پرورش آمریکا می شناسند . هفتاد سال بعد از ابتکار پارسونز ۵۰/۰۰۰ مشاور در مدارس آمریکا در حال خدمت بودند . از جمله دیگر پیشگامان اولیه نهضت راهنمایی جسی دیویس، آنافروید و دیوید میل بودند. روش دیویس مبتنی بر خودآموزی و مطالعه مشاغل بود . آنا فروید اعتقاد داشت . انجام خدمات راهنمایی در مدارس به عنوان وسیله رسیدن به بهترین دستاورد های آموزشی دارای اهمیت است .

می باشد . مطابق با نظر فاوست (۱۹۶۸) بیش ترین تلاش در این دوره مربوط به ویلیام برنهام بود . برنهام در این دوره بر اهمیت نقش معلم در مقطع ابتدایی در بهداشت روانی دانش آموزان ابتدایی تأکید داشت . در این دوره هنوز تلاش های زیادی در زمینه ایجاد راهنمایی در مدارس ابتدایی انجام نگرفته بود. اما در دهه ۱۹۳۰ مسأله متفاوت شد .

دیوید هیل یکی از اولین کسانی بود که از روش های علمی بر روی مطالعه اشخاص استفاده کرد. همچنین جهت گیری راهنمایی به سوی مدارس ابتدایی مربوط به دهه ۱۹۳۰ می باشد . این گرایش تحت تأثیر نهضت مطالعه کودک بود. نهضتی که راهنمایی دانش آموز را در کلاس یکی از وظایف معلم می داند . در این حالت مورد مطالعه قرار دادن دانش آموزان جهت بررسی علل موفقیت یا عدم موفقیت در جهت انجام وظایف تکاملی خاص مورد تأکید قرار گرفت. این رویکرد مورد توجه قرار گرفتن تا سطح دبیرستان هم راه یافت و به این دید منجر شد که هر (معلمی یک راهنماست)^۲ فرد دیگری که اثر زیادی بر مشاوره در محیط مدرسه یا غیر مدرسه داشت، کارل راجرز بود او یک نظریه مشاوره ای ارائه داد و شاید بیش از هر شخص دیگری به طرز تعامل مشاوران با مراجعان اثر گذاشت، به علاوه دید مثبت راجرز نسبت به انسان دارای اهمیت است .

راجع به پیشینه موضوع این تحقیق باید گفت که پژوهشگران هیچ پایان نامه و مقاله ای را در این رابطه خاص در مشهد پیدا نکرده اند . این موضوع راز میان پوستر های اولویت های

^۱ - گیبسون و میشل، ۱۹۹۰.

^۲ - شین، شین، گیبسون و مانگر ۱۹۷۱.

. یک پایان نامه از حسین اسماعیلی با موضوع (نکرش معلمین نسبت به اهمیت و ضرورت وجود مشاور در مقطع متوسطه در شهر جاجرم سال ۷۳-۷۲) تنها پایان نامه مربوطه در دسترس پژوهشگران بود که برای موضوع این تحقیق چندان راهگشا نبود .

به هر حال همان طور که نوایی نژاد می گوید سازمان های راهنمایی در سطح ابتدایی حتی برای ممالک پیشرفته نیز تازه است و علی رغم احتیاج شدید این دوره از تعلیمات به امور راهنمایی دلایل چندی موجب شده است که خدمات راهنمایی در این دوره تا این حد به تعویق افتد . از آنجا که راهنمایی ابتدا به صورت راهنمایی حرفه ای آغاز گشت به همین جهت بیش تر در مدارس متوسطه کاربرد داشت، همچنین در مدارس ابتدایی شاگردان یک کلاس فقط با یک معلم سروکار داشتند و تصور می رفت که معلم ابتدایی می تواند توجه فردی لازم را به یک شاگردان مبذول دارد. امروزه مفاهیم اساسی راهنمایی نقش بسیار مهمی را در ایجاد مدارس ابتدایی جدید ایفا کرده است و مشاور می تواند معلم را متوجه امر راهنمایی سازد تا شاگردانش را برانگیزد و محیط مدرسه را آن گونه مهیا سازد تا موجبات رشد آنان فراهم آید .

مفهوم مشورت، مشاوره و تعاریف

را مشورت کردن با یکدیگر، رایزنی، استخراج رای به وسیله مراجعه یکی به دیگری و ... گفته اند.

از نظر اصطلاحی: مشاوره را به مجموعه فعالیت هایی اطلاق می کنند که در جریان آن فردی را در غلبه به مشکلاتش یاری می دهند.

صاحب نظران از مشاوره، تعاریف متعددی ارائه کرده اند از جمله:

(۱) مشاوره یک پویای یادگیری است که در آن فرد می آموزد، خویش را بشناسد و روابط خود با دیگران را درک نماید.

(۲) مشاوره رابطه ای است بین دو فرد که در آن یکی می کوشد تا دیگری را درک و در حل مسائل سازگاری و انطباقی کمک کند. زمینه مشاوره انطباقی، بیش تر شامل مشاوره تحصیلی، مشاوره حرفه ای و اجتماعی و نظایر آن هاست.

(۳) مشاوره رابطه ای است تخصصی بین دو فرد که یکی مشاور تحصیل کرده و با صلاحیت و دیگری مراجع است. این رابطه معمولاً انفرادی است یعنی رابطه رویارویی است. گر چه ممکن است گاه در آن بیش از یک نفر درگیر باشند.

(۴) در یک تعریف جامع تر، مشاوره جریانی است از کنش های متقابل، جریانی که با حضور مشاور و مراجع صورت می گیرد و هدف آن کمک به مراجع است تا بتواند با واقعیت رابطه مفید تری داشته باشد.

دقت در تعاریف یاد شده نشان می دهد:

۱- در فرآیند مشاوره، مشارکت مراجع و مشاور و تعامل این دو مطرح است.

۳- خدمت مشاوره ای خدمتی است یاری دهنده که به فرد در حل مشکلات شخصی، اجتماعی، خانوادگی، تحصیلی و یا شغلی و حرفه ای یاری می دهد. غرض از این خدمت کمک و یاری به مراجع درانتخاب شایسته ترین راهنما و اتخاذ عاقلانه ترین تصمیمات است.

۴- مشاوره ارتباطی است انسانی و معنوی و یک نوع رابطه ی آزاد که براساس تمایل مراجع به انجام مشاوره صورت پذیرد بنابراین تصمیم گیری نهایی در تمام موارد بر عهده مراجع است .

ادبیات تحقیق

اسلام دین هدایت و راهنمایی است . قرآن مجید با مخاطب قرار دادن پیامبر اسلام(ص) می فرماید: «قُلْ اِنِّیْ هِدَانِیْ رَبِّیْ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ دِیْنًا قَیْمًا» بگو پروردگارم مرا به راه راست و دین استوار هدایت کرده است.^۱ «فمن تبع هدای فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون» پس هر کس پیرو هدایت و راهنمایی خداوندی شود ترس و اندوهی نخواهد داشت.^۲ (۳۸) بر این اساس هدایت شدن و انتخاب دین استوار موجب می شود که فرد اندوه و ترسی در سپردن راه نداشته باشد. در اسلام سه نوع هدایت مطرح شده است .

اول) هدایت فطری: هدایت فطری عبارت از رهنمودی است که در نهاد موجودات به صورت فطری قرار داده شده و آنها را در مسیر کمال هدایت می کند . در سوره اعلی آیه ۲ و ۳ آمده است: «والذی خلق فسوی و الذی قدرّ فهوی» و خداوندی است که موجودات را خلق نمود و متناسب و موزون ساخت و اندازه و میزان برای آن ها تعیین کرد و آنها را هدایت نمود . این

۱- انعام ، ۱۶۱ .

۲- بقره، ۳۸ .

فطری است .

دوم) هدایت تشریحی : هدایت تشریحی به وسیله پیامبران ارائه شده است . بر این اساس هدایت باید با نرمی گفتار و حکمت همراه باشد . بر این اساس هدایت باید با نرمی گفتار و حکمت همراه باشد انسان در برابر هدایت تشریحی اختیار دارد که آن را بپذیرد یا نپذیرد. نپذیرفتن راه پیامبران باعث خسران و زیان آدمی می شود.^۱

سوم) هدایت عقلی: از جمله امتیاز های انسان داشتن عقل و قدرت تفکر است. امام صادق(ع) عقل را راهنمایی مؤمن می داند.^۲

در اسلام به مشورت و مشاوره توجه خاصی شده است . در قرآن مجید به پیامبر اسلام(ص) خطاب شده است که «شاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله» در کار های مهم با مسلمانان مشورت نما و وقتی تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن.^۳ مشاوره در اسلام در سه معنا به کار رفته است:

اول) مشاوره به معنای مشورت در امور شخصی: پیامبر اسلام فرمودند: «من شاور ذوی الالباب دل علی الصواب» هر کس که با خردمندان مشورت کند به راه صواب هدایت شود.^۴

دوم) مشاوره به معنای نظر خواهی از دیگران برای تصمیم گیریها : توجه به آراء دیگران برای تصمیم گیری مورد عنایت اسلام است . علی(ع) می فرماید: «اضربوا بعض الرأی ببعض

۱- یونس ، ۱۰۸ .

۲- اصول کافی، ص ۲۰۵ .

۳- آل عمران ، ۱۵۹ .

۴- ارشادمقیه، ص ۱۴۲ .

صواب به دست آید.^۱

سوم) مشاوره به معنای فرآیندی برای کمک به حل مشکلات احادیثی از قبیل «لا ظهیر کالمشاوره» هیچ پشتیبانی مانند مشاوره نیست.^۲ ناظر به این معناست که مشاوره و نظر

خواهی به کمک افراد می شتابد و به آنان در حل مشکلات کمک می کند:

اهمیت مشاوره از دیدگاه قرآن و احادیث

الف) قرآن

در قرآن یک سوره تحت عنوان شوری وجود دارد و در آیاتی نیز مسأله مشاوره مطرح و مورد تأکید قرار گرفته است.

خداوند در سوره شوری آیه ۲۸ زمانی که خصوصیات و صفات مسلمانان را مطرح می کند می فرماید:

«وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ».

«آنان که امر پروردگارشان را اجابت نموده و نماز بپا می دارند و کارشان را با مشورت یکدیگر انجام می دهند و از آن چه روزی آنها کرده ایم انفاق می کنند».

در این آیه خدای تبارک و تعالی یکی از خصوصیات مسلمانان را مشورت درکارها دانسته و از این مطلب که مشاوره در ردیف ایمان به خداوند و به پا داشتن نماز ذکر گردیده می توان به میزان اهمیت آن پی برد.

^۱ - غرر و درر، جلد ۲، حکمت ۲۶۶.
^۲ - نهج البلاغه فیض، کلمات قصار، ۵۱.

و مشاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله ان الله یحب المتوکلین» ای پیامبر در کارها با مسلمانان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی به خدا توکل کن و انجام بده، همانا خداوند متوکلان را دوست دارد.

از سوره بقره آیه ۲۳۳ خداوند در مورد از شیرگرفتن کودک پس از طرح این که مادران ۲ سال تمام فرزندان خویش را شیر می دهند می فرماید:

«فان اراد فصلاً عن ترافض منهما و تشاور فلا جناح علیها»

اگر پدر و مادر با رضایت و مشورت یکدیگر تصمیم گرفتند کودک را از شیر بگیرند اشکالی به رأی آنان نیست.

از آیات فوق می توان نتیجه گرفت که مشاوره امری قرآنی است و همه مسلمانان موظفند در امورشان با یکدیگر مشورت کنند و این مشاوره نیز محدود به امور خاصی نمی شود بلکه همه امور اعم از مسائل فردی، خانوادگی، تحصیلی و شغلی را در بر می گیرد.

ب) مشاوره در احادیث

فرمایشات زیادی از رسول اکرم(ص) و ائمه(ع) نقل گردیده که در آنها فوائد مشاوره و نتایج مفیدی که بر آنها مرتبط می باشد به بهترین وجه بیان شده است و ما در این جا به چند مورد اکتفا می نمائیم:

حضرت پیامبر(ص): «المشاوره حصن من الدّامه و امن من الملامه» مشورت حصار ندامت است و ایمنی از ملامت.^۱

^۱- نهج الفصاحه، ۳۰۹۵.

« و ما يستغنى رجل عن مشوره» هیچ کس از مشورت بی نیاز نیست .

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود:

«احبّ اخوانى الیّ من اهدى الیّ عیوبی»

محبوبترین برادران نزد من آن برادری است که عیب های مرا به من هدیه کند. (چهل حدیث).

لن یهلك امر و بعد مشوره هیچ کس از پس مشورت هلاک نشود.

لا مظاهره أوثق من المشاوره و الايمان كالحياء

تعاونی بهتر از مشورت نیست و ایمانی چون حیا نیست .

ما شقى عبد قطّ بمشوره و ما سعه باستغناء برأى.

هیچ کس از مشورت بدبخت نشد و از خودرأیی خوشبخت نشد .

اصول راهنمایی و مشاوره ی کودک

اصول راهنمایی و مشاوره ی کودک، ماهیت عمل و نحوه فعالیت مشاور را مشخص می

سازد. اصول مهم راهنمایی و مشاوره کودک بدین شرح است :

۱- مشاوره و راهنمایی کودک یک روند مداوم و مستمر است و در هر سه دوره کودکی در

هر دوره با روش و اهداف خاصی باید در مورد وی اعمال شود. در دوره ی شیرخوارگی که

رشد جسمانی بسیار سریع است کودک باید توسط مادر و دیگر اعضای خانواده بخوبی

تغذیه شود و مراقبت های بهداشتی به عمل آید در دوره ی کودکیستان و دبستان که

رشد اجتماعی و ذهنی سریع می شود. کودک علاوه بر راهنمایی و بعد جسمانی باید در ابعاد

رشدی و مشکلات رفتاری او برطرف گردد .

۲- راهنمایی و مشاوره ی کودک باید به رشد همه جانبه و متعادل او در همه ابعاد وجودی

بینجامد. از طریق خدمات راهنمایی و مشاوره باید تمام ابعاد وجودی کودک به طور هماهنگ

رشد کند.

از این رو، مشاور باید به کودک فرصت دهد تا در تمام ابعاد وجودی رشد کند و تنها به

رشد یک بعد وجودی او توجه نکند.

۳- راهنمایی و مشاوره ی کودک بر خود شناسی و آگاهی صحیح کودک از تواناییها و

محدودیت ها نیز متکی است، بدین معنی که در راهنمایی و مشاوره به هیچ وجه از نقاط

ضعف کودک چشم پوشی نمی کند . مشاوره با تأکید بر تواناییها، کودک را به اصلاح نقاط

ضعف ترغیب و تشویق می کند. راهنمایی کودک زمانی مؤثر و مفید خواهد بود که

خصوصیات او با استفاده از وسایل و ابزارسنجش دقیق و معتبر به درستی شناخته شود.

۴- راهنمایی و مشاوره ی کودک یک فعالیت جمعی است و به مشارکت و همکاری والدین و

معلمان و تمام مؤسسات و نهاد های اجتماعی نیاز مبرم دارد .

۵- راهنمایی و مشاوره ی کودک براساس احترام به کودک و ارزشمند بودن او انجام می

شود اگر به کودک احترام گذاشته شود او احساس ارزشمندی و اهمیت خواهد کرد و به

همکاری و مشارکت در جلسه ی مشاوره تمایل بیشتری خواهد داشت .

۶- راهنمایی و مشاوره ی کودک ، آزادانه انجام می شود نه با امیاز و فشار. هیچ کس را نمی

توان کمک کرد مگر آنکه خودش خواهان دریافت کمک باشد. اگر کودکی برخلاف میل باطنی

مشاور باید کودکانی را که به راهنمایی و مشاوره تمایل چندانی ندارند ابتدا از طریق رابطه ی حسنه و پذیرش به شرکت و حضور در جلسه تشویق کند.

۷- در راهنمایی و مشاوره ی کودک باید به راز داری و محرمانه بودن محتوای جلسه مشاوره توجه شود. مشاور پس از جلب رضایت کودک می تواند با والدین درباره مشکلات کودک گفتگو کند.

هدفهای راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای در مدارس

ساندرسون (۱۹۴۵) راهنمایی و مشاوره ی شغلی و حرفه ای را بخش تفکیک ناپذیری از زندگی و تعلیم و تربیت فرد به شمار می آورد. از سن ده سالگی علاقه و رغبت به بحث و گفتگو و نیز تجسس درباره حرف و مشاغل مختلف در افراد به وجود می آید. سن ده سالگی تقریباً مقارن با زمانی است که دانش آموز درکلاس چهارم ابتدایی به تحصیل مشغول می باشد. لذا راهنمایی شغلی و حرفه ای عملاً از کلاس چهارم ابتدایی شکل فعالتری به خود می گیرد و جهت معینی را طی می نماید. راهنمایی شغلی و حرفه ای در تمام مقاطع تحصیلی لازم و ضروری است هر دوره تحصیلی فعالیت ها و روش های مخصوص به خود را دارا است.

هدف های راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه ای در دوره ی ابتدایی

مهم ترین هدف راهنمایی شغلی و حرفه ای در دوره ی ابتدایی آن است که دانش آموزان متوجه شوند وجود تمام مشاغل مشروع برای ادامه ی زندگی افراد و نیز بقای جامعه لازم و ضروری است. در این دوره همچنین باید علاقه ای به تجسس و سؤال درباره مشاغل مختلف

ایجاد شود که دانش آموز به نوعی با آن مشاغل تماس و آشنایی نزدیک و مستقیم دارد. به عنوان مثال می توان از شغل والدین و یا سایر افراد نزدیک خانواده ام نام برد. در عین حال مشاوره شغلی و حرفه ای باید دانش آموزان را در شناخت ارزشهای شخصی و اجتماعی نیز یاری دهد.

به عقیده ی نوریس و همکارانش (۱۹۶۰) هدف های راهنمایی و مشاوره ی شغلی و حرفه ای ابتدایی عبارتند از:

- ۱- ارائه و گسترش اطلاعات دانش آموزان نسبت به دنیای حرف و مشاغل.
  - ۲- پاسخگویی به سؤالات متنوعی که از طرف دانش آموزان درباره ی مشاغل مختلف مطرح می گردد.
  - ۳- بررسی علل کار کردن و نشان دادن این که کار برای بقاء و ادامه ی حیات جامعه لازم و ضروری است.
- به نظر هاپاک (۱۹۷۵) راهنمایی و مشاوره ی شغلی و حرفه ای در مدارس ابتدایی دارای هدف های زیر می باشد:

- ۱- برانگیختن حس کنجکاوی در کودکان و دانش آموزان نسبت به دنیای حرف و مشاغل و سپس پاسخگویی به پرسشهایی که در این زمینه مطرح می شوند.
- ۲- متقاعد کردن دانش آموزان در این زمینه که هر فردی در زندگی خود باید به انجام کاری بپردازد و اصولاً کار کردن برای بقاء و ادامه ی حیات جامعه لازم و ضروری است.

خود را نسبت به حرف و مشاغل مختلف در یابند.

۴- به دانش آموزانی که قصد ترک تحصیل دارند کمک شود تا حتی الامکان اطلاعاتی درباره ی مشاغل مورد علاقه کسب نمایند و با توجه به استعداد ها و علایق در جهت انتخاب شغل مناسبی گام بر دارند.

در طرح پیشنهادی وزارت آموزش و پرورش که در زمینه ی کاربرد خدمات راهنمایی و مشاوره و در دوره های مختلف تحصیلی در سال ۱۳۷۷ تهیه شده است . اهداف مشاوره دوره ی ابتدایی به شرح ذیل تعیین شده است:

۱- کمک به تشخیص و حل مشکلات جسمانی، شناختی، عاطفی، اجتماعی، اعتقادی و اخلاقی

دانش آموزان.

۲- کمک به تشخیص و حل مشکلات معلمان و سایر کارکنان مدرسه در ارتباط با دانش آموزان.

۳- کمک به ایجاد امنیت خاطر دانش آموزان در خانواده و مدرسه .

۴- کمک به تحصیل و حل مشکلات خانواده ها در ارتباط با دانش آموزان .

۵- کمک به دانش آموزان به منظور آماده نمودن آنان برای پذیرش مسئولیت های زندگی در این طرح پیش بینی شده است که در هر مدرسه ابتدایی، طبق ضوابطی شورای راهنمایی و مشاوره ایجاد شود و تحقق اهداف این برنامه را ممکن سازد.^۱

خصوصیات دانش آموزان ابتدائی در مقطع دبستان

^۱ - اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در دوره های تحصیلی، احمد صافی، ۱۳۷۹.

این مرحله از زندگی کودک با ورود در دنیای آموزشگاهی زیر پوشش نوعی از زندگی قرار می گیرد. روانشناسان معتقدند که با شروع هفت سالگی دوره ی کودکی بزرگ آغاز می شود. دوره ای که طی آن کودک با تأثر بیشتر از محیط سعی دارد خود را در قالبی بزرگ قرار دهد. هر چند او نمی تواند مفاهیم خود را مثل بزرگسالان بسازد .

مرحله ی بزرگسالی که کودک باید به آن برسد، در این دوره شروع به ظهور می کند. چون در این دوره است که جهش فکری در او پیدا می شود . در این دوره کودک سعی می کند که از امور ارزشیابی کند دبستان در این دوره ی سنی کودک را پذیرا است. کودک باید در اینم مرحله از سن خود خوب و بد را بشناسد تا در بزرگی به آزادی انسانی دست یابد، درست قضاوت کند، درست تصمیم بگیرد و صحیح عمل کند. مدرسه برای کودک، دنیای جدید و ناشناخته ای است که موجب می شود تا به خوبی دریابد که دنیایش بسانی که او فکر می کرد محدود نیست.

کودک از خود می پرسد مفهوم این دنیای بیکران چیست از کجا آمده و چگونه آمده است در سال های آخر دبستان که او از مرز ده سالگی می گذرد سعی دارد تا نقش خود را در دنیای خارج به تأیید برساند. مدرسه او را با زبان نوشتن به تجزیه ی منطقی مسائل رهبری کرده و در هدف غائی اش کمک می کند. به طور کلی مدرسه به معنی اعم ایفاگر نقش تعلیم و تربیت رسمی است که دبستان قبل از همه ی مدارس این وظیفه ی خطیر را بر عهده دارد.

در دوره ی سن دبستان علاوه بر آغاز مشکل گیری حس قضاوت و ایجاد حس اجتماعی شدن در کودک از آینده امکان دارد که فرد پس از پایان دوره ی ابتدایی به تعلیمات شغلی

نتیجه گرفت که مقطع ابتدائی مهم ترین دوره ی آموزشی افراد بوده و دوره ای است که در

آن:

- پیشرفت های اجتماعی کودک آغاز می شود.

- کودک سعی می کند خود را مانند بزرگسالان بسازد .

- جهش فکری در کودک پیدا می شود.

- کودک سعی می کند از امور ارزشیابی کند.

- آغاز شکل گیری حس قضاوت در کودک است.

- حس اجتماعی شدن در کودک ایجاد می شود .

رشد ذهنی

رشد ذهنی در دوره ی دبستانی سریعتر و به تدریج مهارت حل مسأله حاصل می شود

تجربیات وسیعی که کودک به مرور در این مرحله کسب می کند به او امکان می دهد تا بتواند

رابطه ی علت و معلولی بین پدیده ها را بهتر از سال های قبل درک کند . رشد ذهنی کودک

در مرحله ی عملیات محسوس قرار دارد که در آن، فعالیت کودک با محیط، عینی و محسوس

است کودک توانایی انجام دادن اعمال منطقی را کسب می کند. می تواند درباره ی امکان

اعمال مختلف و نتایج حاصل از آن بیندیشید، نیازی به انجام دادن اعمال از طریق کوشش و

خطا ندارد، درک مفهوم بقای ماده، عدد، وزن و حجم بوجود می آید و توانایی طبقه بندی و

ردیف کردن حاصل می شود. کودک در دوره ی دبستانی به چندین مهارت مهم ذهنی از

جمله بازگشت پذیری ذهنی، نگهداری ذهنی و استدلال دست می یابد در بازگشت پذیری

فرضیه هایی به پیش بینی نتایج احتمالی پردازد و با استفاده از قضیه ی عکس از درستی عملکردش مطمئن شود . کودکان نیروی اندیشه و استدلال را از طریق آزمایش و تجربه افزایش می دهند . اگر آنان به نحو شایسته ای راهنمایی شوند و در زمینه تفکر منطقی نمونه های عینی و قابل درکی را مشاهده کنند، رشد اندیشه و استدلال آنان پیشرفت بیشتری خواهد کرد . کودکانی که تجارب عینی بیشتری دارند می توانند معلومات خود را بهتر و دقیق تر سازمان دهند. کودکان دبستانی به تدریج رابطه علت و معلولی بین پدیده ها را جستجو می کند و عللمرموز و ناشناخته را مردود می شمارد، برای نمونه به نظر کودک پنج ساله خشم آسمان موجب رعد و برق می شود، در حالی که در یازده سالگی در صدد کشف رابطه علت و معلولی برای رعد و برق بر می آید.

رشد عاطفی

کودک دبستانی از این که مبادا مورد توجه و محبت والدین و معلمان قرار نگیرد، مضطرب و نگران می شود به همین دلیل برای جلب توجه به تقلید از رفتار اطرافیان و همانند سازی با آنان می پردازد. ترس، حسادت، رقابت و پرخاشگری بین کودکان دبستانی شایع است و در هر مورد باید با آنان به طریق مناسبی برخورد شود در غیر این صورت کودک به استفاده از مکانیسمهای دفاعی و رفتارهای مزاحم متوسل و عملکرد او منفعل خواهد شد . در این دوره اظهار وجود و استقلال طلبی در کودک رشد می کند شادی خود را با حرکات بدن ظاهر می سازد، در برابر انتقاد و خر ده گیری حساسیت نشان می دهد، از تاریکی و تنهایی می ترسد و از تمسخر و ریشخند رنج می برد. کودکان دبستانی از شادی و سازگاری نسبتاً خوبی

کلامی به خود می گیرد و رمزی و غیر مستقیمی شود برای نمونه کودکی که رفتارش کاملاً عادی به نظر می رسد ممکن است در درون بسیار خشمگین و ناراحت باشد کودک در هفت سالگی نسبتاً آرام است و در موقعیت های ناخواسته به جای دعوا لب به شکایت می گشاید و غرغر کنان خود را از صحنه کنار می کشد به نظر کودک هشت ساله، انجام دادن هیچ کاری مشکل نیست و او فکر می کند که از عهده ی انجام دادن همه ی امور بر می آید. در این سن کودک فعال است و از دست زدن به کار های تازه و نو لذت می برد والدین و اطرافیان باید کودک هشت ساله را یاری دهند تا بتواند موفقیت را تجربه کند و ترسهایش فرو ریزند . کودک برقراری ارتباط با اطرافیان و طرح سؤالیهای متعدد را بسیار دوست دارد . در کودک نه ساله گر چه میل به استقلال شدید است بسیار شکایت میکند و دلهره دارد . کودک ده ساله اطاعت کردن را دوست دارد و از خود توقع دارد که فرد منطقی باشد .

رشد اجتماعی

رشد اجتماعی کودک در دوره ی دبستان بسیار سریع است و معلمان و هم بازیها در آن نقش مهمی دارند . کودک در مدرسه علاوه بر تقویت آموخته های خانواده، مطالب جدید و روش زندگی را می آموزد. مدرسه اجتماعی شدن کودک را تسریع می کند، روابط او را با کودکان دیگر گسترش می دهد، روش حل مسأله و انجام دادن صحیح امور را به کودک می آموزد و مهارت های ذهنی او را تقویت می کند، از این رو معلم باید با کودک رفتار مؤدبانه و محبت آمیزی داشته باشد تا کودک با علاقه و اشتیاق در مدرسه حاضر شود و او را الگو قرار دهد . آموزشهای خانواده در اطاعت و سرکشی کودک در برابر معلم نقش مهمی دارد .

رقابت کودکان که در آغاز، ملایم است به تدریج شدت می یابد و بر رشد اجتماعی آنان اثر می گذارد. معلم باید رقابت سالم و سازنده بین کودکان را تقویت و تشویق می کند و همکاری بین آنان را فزونی بخشد.

کودک از طریق ارتباط با دوستان، علاوه بر کسب رضایت و تسلی خاطر به امکانات خود و انتظارات دیگران پی می برد و روشهای همکاری و آمیزش با اطرافیان و حل مسأله را یاد می گیرد. همچنین ارتباط با دوستان در تغییر یا تحکیم نگرشهای قبلی کودک و نیز ایجاد رفتارهای جدید مؤثر است چنانچه رفتار دوستان با ارزشهای کودک متفاوت باشد، او با تعارض مواجه می شود و برای حل آن در بیشتر مواقع ارزشهای خانواده را رها می سازد و خود را با دوستان همانند و سازگار می کند.

کودک هشت ساله پر جنب و جوش و فعال است و از انجام دادن کارهای تازه لذت می برد. کودک در نه سالگی برای مستقل شدن اصرار می ورزد و معتقد است که بزرگ شده و والدین نباید به او دستور بدهند. در این زمان عقاید و نظرهای دوستان بر افکار و خواسته های والدین ارجحیت دارد و کودک به انجام دادن کارهای گروهی و گردشهای دسته جمعی علاقمند می شود. کودک ده ساله از دستورات والدین تبعیت می کند و نسبت به اطرافیان جهت و صمیمیت رفتار می کند و در رفتارش انعطاف پذیر تر است.

رشد اخلاقی

در این دوره کودک پذیرش مقررات اجتماعی و قضاوت در مورد خوبی و بدی رفتار اطرافیان را آغاز می کند. کودک به هماهنگ شدن با معیارهای اخلاقی دیگران علاقمند است

شود. خانواده و مدرسه در این دوره، در رشد اخلاقی کودک سهم مهمی دارند. چنان چه بین نگرشهای والدین و مدرسه تضادی باشد. کودک مبهوت می شود و نمی تواند درباره ی رعایت کردن و انجام دادن یکی از آن ها تصمیم مناسبی بگیرد. بنابراین باید بین مدرسه و خانواده ارتباط منظم و دائمی وجود داشته باشد و ارتباط آن ها با کودک به طور هماهنگ انجام پذیرد. به نظر پیاژه، بازی و تعامل کودکان با همسالان در رشد اخلاقی اهمیت بسیار دارد. کودک در هفت سالگی، مفاهیم اخلاقی را در می یابد و برای قواعد و مقررات بازی ها اهمیت قائل می شود و اعمال دیگران را به صورت خوب باید بررسی و ارزیابی می کند.

ویژگیهای مشاور

مشاور باید از نظر آموزش و اطلاعاتی و تخصصی آمادگی مسئولیت خطیر نقش مشاوره را داشته باشد. همچنین باید از نظر تشخیصی و ویژگیهای فردی نیز واجد شرایط باشد.

مهم ترین ویژگی ها عبارتند از:

۱- اعتقاد به ارزش و قدر انسانی فرد فرد مراجعان: مشاور باید به ارزش وجودی انسان قابلیت توانا و بالقوه او در رشد کردن و تغییر یافتن و ناسازگاری با موقعیتهای گوناگون زندگی اعتقاد داشته باشد.

۲- تعهدات حرفه ای: مشاور در حرفه و کار خویش احساس مسئولیت و تعهد کند و با این اعتقاد که او وسیله ای در کمک به افراد، و در رشد و شکوفایی تواناییها و استعدادشان عمل کند او باید خود دارای شخصیتی سالم و برخوردار از شایستگی های حرفه ای بوده باشد.

۳- از سلامت روانی و جسمانی برخوردار باشد و از بخل و حسد و دروغ بپرهیزد.

- و درک و فهم مطالب را داشته باشد .
- ۵- به انسان ها و حل مسائل و مشکلات آنان علاقمند باشد.
- ۶- در روابطش با دیگران انعطاف پذیر و صبور باشد و کسی را به بحث و تبعیت از خویش مجبور نکند.
- ۷- از توانائی ها و محدودیت های خود آگاه باشد .
- ۸- در زمینه مشاوره، روان شناسی، تعلیم و تربیت، جامعه شناسی و نیز امکانات شغلی و تحصیلی و بهداشتی جامعه آگاهی داشته باشد .
- ۹- به مطالعه و افزایش دانش خود علاقمند باشد و بکوشد د رجریان جدید ترین مطالب علمی درباره ی رشته اش قرار گیرد .
- ۱۰- در برقراری رابطه با انسان ها مجرب باشد و تحمل شنیدن مطالبی را که خود به آن ها معتقد نیست داشته باشد.
- ۱۱- اعتماد به نفس، قدرت سازگاری با محیط، شخصیتی گرم و دوست داشتنی، تحمل و شکیبایی و بالاخره رازداری نیز برای مشاور مورد تأکید است .

راهنمایی در مدارس ابتدائی

- سازمانهای راهنمایی در سطح ابتدایی حتی برای ممالک پیشرفته نیز تازه است و علی رغم احتیاج شدید این دوره از تعلیمات به امر راهنمایی دلایل چندی موجب شده است که ورود و خدمات راهنمایی به این دوره تا این حد به تعویق افتد .

مدارس متوسطه کاربرد داشت. همچنین در مدارس ابتدایی شاگردان یک کلاس با یک معلم فقط سروکار داشتند و تصور می رفت که معلم ابتدایی می تواند توجه فردی لازم را به یک شاگردان مبذول دارد. امروزه مفاهیم اساسی راهنمایی نقش بسیار مهمی را در ایجاد مدارس جدید ایفا کرده است برای این اقدامات فراوانی وجود دارد. یکی از این دلایل قبول این عقیده است که با کودکان باید به صورت افراد متفاوت از یکدیگر و به عنوان اشخاص حقیقی رفتار نمود. این نظر چیز تازه ای نبوده است و خیلی پیش از آن که راهنمایی به صورت رشته ی مستقلی در آید از طرف عده ای از بنیانگذاران انقلاب فرهنگی از قبیل روسو، پستالوزی، مونتسوری، دیوئی، و سایرین اظهار شده بود. پاره ای دیگر از مفروضات اساسی راهنمایی مبنای ایجاد مدارس جدید واقع شده است.

مثلاً راهنمایی می پذیرد که رفتار می توان به وسیله فرد مورد تغییر واقع شود و آموزش و پرورش مشتمل است بر تغییر رفتار به وسیله ایجاد موقعیت های خاص یادگیری برای فرد. این نظر آموزش و پرورش در مدرسه ابتدائی اهمیت خاصی دارد.

زیرا در این جاست که کودکان یک دوره ی بسیار مهم رشد و نمو را طی می کنند و اساس تمام یادگیریهای بعدی را پی ریزی نمایند. مشاوره نیز از آن نظر که می کوشد تا از بروز موانع رشد و نمو جلوگیری نمایند متوجه پیشرفت فرد است و اصول آن هم از رفتار انسان و هم از روابط میان فرد با محیطش اشتیاق یافته است تا رفتار های ممکن آینده فرد را پیش بینی نماید. این پیش بینی معلم را متوجه امور راهنمایی می سازد تا شاگردانش را برانگیزد و محیط مدرسه را آن گونه مهیا سازد تا موجبات رشد آنان فراهم آید.

به اعتقاد قاضی ' همه ی کودکان دبستانی نیازمند راهنمایی هستند و هر چند در بسیاری از دبستانها وجود یک مشاور راهنمایی لازم است با وجود این بسیاری از دانشمندان معتقدند که در سطح دبستان بهترین مشاور کودک، فضای خوب مدرسه معلمان پر محبت و محیط برانگیزاننده کلاس درس می باشد. کودکان در این سال ها اغلب با یک معلم کار می کنند و مهارت کسب می کنند به همین دلیل یک آموزگار صلاحیت دار می تواند نقش یک مشاور خوب را هم بازی کند مشروط بر این که از نیازها و رشد و شناخت کودک، آگاهی لازم را داشته باشد.

در روند تکامل انسان مدارس ابتدایی یک نیروی قوی اجتماعی کردن را تشکیل می دهند، خوب یا بد در واقع تمام اعضای جامعه جدید در تمام عمر با اثرات قابل ملاحظه تجارب مدرسه ابتدایی خود زندگی می کنند و مشاور ابتدایی علاوه بر ایفای نقشهای مشاوره، هماهنگی و مشورت، مسئول آشناسازی، ارزیابی و رفع نیاز دانش آموزان به رشد و تکامل تحصیلی و شغلی است . مشاوره ابتدایی مسئول ایجاد هماهنگی در فعالیت های گوناگون راهنمایی در مدرسه است می توان از مشاور دبستان به عنوان یک متخصص سازنده خواست که خدمات روانشناس مدرسه، مددکار اجتماعی و بقیه را هماهنگ کند از جمله دیگر فعالیت های مشاور در راستای ایجاد هماهنگی ارجاع دادن مراجعان دانش آموز به اشخاص و مراکز خدماتی خارج از مدرسه می باشد . همچنین یک مشاور ابتدایی به عنوان تسهیل کننده رشد انسان به اهمیت آشنا ساختن دانش آموزان با اهداف و محیط مدرسه ی

دارد در مدرسه ی ابتدایی بروز می کند . مشکلات یادگیری، حالات عمومی و افسردگی، ناسازگاری و یا بد رفتاری اختلالات بی قراری و ... از آن جمله می باشد. و طبق نظریه های مختلف که ارائه شده نشان می دهد که کودکانی که نتوانسته اند طی سالهای ابتدایی به سازگاری برسند شدیداً در خطر ابتلا به انواع مشکلات بعدی قرار دارند با روشن تر شدن نقش و عمل مشاوران مدارس ابتدایی نیاز مدارس ابتدایی هم به آن آشکارتر می شود و می دانیم با توجه به این که دانش آموزان در مقایسه با بزرگسالان از تجارب کمتری بهره مند هستند و شخصیتشان مرتباً در حال رشد است . بیشتر دچار ناراحتی می شوند و به کمک و راهنمایی بیشتری نیازمند هستند خصوصاً که مشکلات خانوادگی، عاطفی، جنسی و غیره اغلب موجب اختلال در پیشرفت تحصیلی آنها می شود . بنابراین در هر آموزشگاه وجود افراد متخصص در مشاوره و راهنمایی ضروری به نظر می رسد . با برداشت از نوشته های فوق می توان وجود مشاوره در دبستان را ضروری و بس مهم دانست چون اگر مشکلات کودکان در ابتدا و همزمان با بروز آن ها جلوگیری و مهار شود بسیاری از مشکلات در دوره های دیگر برطرف شده و مسائل گریبان گیر آن ها نخواهد شد و رشدی سالم را خواهند داشت و در واقع اگر به درستی بیاندهشیم در نمی یابیم که پایه و اساس را با همراهی و دقت عجین کنیم آن وقت بسیاری از مشکلات بعدی که سر راه وجود دارد کاسته خواهد شد .

خصوصیات راهنمایی در دبستان

شناسند و حتی قادر نیستند در این مورد به خوبی صحبت کنند در این سن معلم و والدین بیشتر از خود دانش آموزان مورد مشاوره قرار می گیرند شاگردان خود برای مشاوره مراجعه نمی کنند بلکه توسط معلم یا والدین ارجاع داده می شوند امکان دارد دانش آموزانی پیدا شوند که بتوانند مشکلات خود را بیان کنند ولی اغلب از ناراحتی های خود یک آگاهی اجمالی دانسته نمی توانند دست روی ناراحتی خاص بگذارند و مشاور باید برای کمک به این دانش آموزان و حل مشکلاتشان از پدر و مادر، معلم و سایر افرادی که با آنان سر و کار دارند کمک و یاری بگیرند. بار معتقد است: در ابتدایی نمونه هایی رفتار دانش آموزان رو به ثابت شدن می رود و موقعی که به دبیرستان می رسند تغییر مسیر کلی آنها کار مشکلی است. مشکلاتی که در دوره ی ابتدایی وجود دارند در دبیرستان حاد و مزمن خواهند شد. بار پیشنهاد می کند که معلم ابتدایی باید نقش راهنما داشته باشند البته منظور این نیست که در ابتدایی متخصص نباشد بلکه هدف این است که بیشتر کار راهنمایی را باید معلم انجام دهد. همچنین به نظر مک دانیل راهنمایی در دوره ی ابتدایی کار معلم است نه متخصص. همچنین آورده که دانش آموزان ابتدایی در مرحله ای از رشد و نمو هستند که رو به تکامل می روند و اگر در مورد مشکلاتی که در این سن با آن ها مواجه می شوند مفری پیدا نکنند. این مشکلات در روز های بعد مزمن خواهند شد درحالی که اگر برنامه ی راهنمایی در دبستان به طرز صحیحی اجرا شود شاگردان دبستانی مشکلات کمتری خواهند داشت.^۱

راهنمایی و مشاوره در دبستان

^۱- مبنای و اصول راهنمایی و مشاوره / احمد احمدی - تهران سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی و دانشگاه ها (سمت ۱۳۸۰).

و درمان مشکلات رفتاری دانش آموزان می پردازد. مشاوره ی دبستان نقش هماهنگ شده را دارد. کودکان در دبستان به جهت، تفاهم، انعطاف، صداقت، یکرنگی، خونسردی و تبادل نظر اهمیت می دهند. حضور مشاور در آن جا فضای گرم ارتباط دو جانبه و باز شرایط پذیرش و تفاهم ایجاد می کند و پلی بین خانه و مدرسه می زنند.

مشاور خود را وقف رشد عاطفی، ذهنی و اجتماعی کودکان می کند و به آنان اعتماد به نفس، خودپذیری، سازنده بودن و جرأت داشتن را می آموزد.^۱ سالهای حضور در دبستان زمان رشد و تکامل است. برنامه ی راهنمایی و مشاوره در دبستان بیش از درمان بر رشد و تکامل دانش آموزان تأکید و سعی دارد تا تکالیف تکاملی دانش آموز را تسهیل کند. تکالیف رشد و تکامل در دبستان شامل این موارد است.^۲

۱- یادگیری مهارت های بدنی

۲- فراگیری شیوه ی کنار آمدن با همسالان

۳- کسب مهارت های اساسی خواندن، نوشتن و حساب کردن

۴- کسب نگرش یکپارچه نسبت به خود به عنوان موجودی درحال رشد

۵- فراگیری نقش مناسب اجتماعی

۶- کسب مفاهیم لازم برای زندگی روزمره

۷- کسب وجدان، اخلاق و معیارهایی برای ارزش

۱- گیبسون و میشل، ۱۳۷۷.

۲- هارویگهرست، ۱۹۷۳.

دانش آموزان ابتدایی انتظار می رود که علاوه بر دانش اندوزی، رفتار سازگارانه، آموزشگاهی، رفتار مناسب اجتماعی، کنترل عواطف و رفتار اخلاقی را فراگیرند .

دبس (۱۳۶۸) وظایف اصلی تربیت در دوره دبستان را تعلیم مفاهیم اساسی، بیدار کردن ذوق و تربیت اجتماعی، شخصیت دانش آموز میداند تعلیم مفاهیم اساسی در نظم بخشیدن به فعالیت ذهنی دانش آموز کمک می کند و شامل آموزش مفهوم عدد، مکان، زمان و علت است و با یادگیری ریاضی، جغرافی، تاریخ و علوم حاصل می شود . بیدار کردن ذوق دانش آموز با آموزش ادبیات و هنر به دست می آید تربیت اجتماعی یکی از وظایف اساسی دبستان است . دبس برای تربیت اجتماعی پیشنهاد می کند که:

الف) انجام دادن امور جاری دبستان به دانش آموزان سپرده شود .

ب) در دبستان تربیت کارهای گروهی داده شود دانش آموزان در آن شرکت کنند .

ج) دانش آموز به تشکیل تعاونیهای دانش آموزی تشویق شوند.

راهنمایی و مشاوره در دبستان می تواند دامنه ی گسترده ای از فعالیت ها را شامل شود.^۱

نقش مشاوره دبستان را آشنا کردن با محیط، ارزیابی، مشاوره، مشورت و هماهنگی کمک به

رشد و تکامل تحصیلی و شغلی و ارضای نیازهای دانش آموزان می داند.

فعالیت و حضور مشاور در دبستان می تواند شامل این مراحل باشد:

مرحله ی اول: برخی از کودکان در هنگام ورود به دبستان می ترسند. آنان به دلیل اضطراب

جدایی یا ترس اجتماعی مایل به حضور در مدرسه نیستند . مشاور به اولیاء کودک و مدرسه

گاهی کودکان دچار اضطراب بیش از حد می شوند و نگرانند که به موقع به مدرسه نرسند یا نتوانند درس و مشق خود را تمام کنند. رابطه ی توأم با محبت و پذیرش به این کودک کمک می کند تا برای اضطراب غلبه کند ممکن است کودک کناره گیر باشد و از تمامی اجتماعی دوری کند. مشاور می تواند به این کودکان برای شرکت در جمع کمک کند و همچنین آنان را در فراگیری روابط اجتماعی یاری رساند. به دانش آموزان باید کمک شود تا با محیط جدید رو به رو شود روابط اجتماعی خوبی با همکلاسان، معلمان، مسئولان دبستان داشته باشند و نقش جدید خود را در یادگیری برعهده گیرد.

مرحله ی دوم: شناخت و ارزیابی توانائیها و استعداد های دانش آموزان : دانش آموزان از نظر توانائیها و استعداد ها متفاوتند، توجه به تفاوت های فردی آنان موجب می شود که والدین و مربیان از آن ها انتظار واقع بینانه ای داشته باشند. مشاور به ارزیابی توانائیها و استعداد های دانش آموزان می پردازد و نتایج ارزیابیها را در اختیار مربیان و والدین قرار می دهد تا از کودکان خود چیزی را بخواهند که توان انجام دانش را دارند.

مرحله ی سوم: کمک به دانش آموزان برای رشد مهارت های اجتماعی: دبستان باید شرایط لازم را برای رشد اجتماعی دانش آموزان فراهم کند برخی از آنان فرصت یادگیری مهارت های اجتماعی را نداشته یا بیش از اندازه به والدین وابسته بوده یا کم جرأت بار آمده اند در این صورت مشاور دبستان با ایجاد فرصت های برخورد اجتماعی، یاد دادن مهارت های اجتماعی و ایجاد موقعیت های گروهی به این گونه دانش آموزان کمک میکند تا با سایرین در آمیزند و رفتار اجتماعی را فراگیرند.

است در خواندن، نوشتن و حساب کردن مشکل پیدا کند. مشاور با حضور خود و بررسی مشکل تحصیل می تواند به ارزیابی توان ذهنی دانش آموز بپردازد و با انجام دادن مشاوره ی خانوادگی به والدین کمک می کند تا انتظار واقع بینانه ای از فرزند خود داشته باشند و مشکلات خود را به فرزندان منتقل نکنند. برخی کودکان دچار ناتوانی یادگیری می شوند و درس را به خوبی یاد نمی گیرند. مشاور می تواند به آن ها کمک کند تا با استفاده از امکانات دبستان خانواده و یادگیری شیوه ی مطالعه و برنامه ریزی برای دروس خود مطالب درسی را فرا گیرند. ممکن است اشکال درسی دانش آموزان ناشی از ارتباط با همکلاسان شیوه ی تدریس یا روابط داخل مدرسه باشد، در این صورت حضور مشاور باعث می شود تا فضای ارتباطی با زور روابط دوستانه، صادقانه و صمیمانه ای در مدرسه ایجاد شود.

مرحله ی پنجم: کمک به حل مشکلات رفتاری دانش آموزان: مشاور می تواند از این روش استفاده کند یا آن را به مربیان و والدین آموزش دهد تا در مورد کودکان به کار برند.

مرحله ی ششم: کمک به حل مشکلات اخلاقی دانش آموزان: مشکلات اخلاقی دانش آموز ابتدایی جنبه ی روانشناختی دارد و بیشتر برای تشخیص طلبی، خودنمایی، جلب توجه و گاهی انتقام است. در برخورد با مشکلات اخلاقی دانش آموزان مشاور قادر تا به شناخت رفتار کودک بپردازد و ارزشهای اصلاح رفتار استفاده کند.

مرحله ی هفتم: مشورت با مدیر، معلمان و کارکنان دبستان حضور مشاور و مشورت او با اولیاء مدرسه به آنان کمک می کند تا آگاهی بیشتری از وضعیت ذهنی، رفتاری، اجتماعی و خانوادگی دانش آموزان پیدا کنند و در روابط و برنامه

توجه کنند .

مرحله ی هشتم: مشاوره ی خانوادگی با والدین: خانواده باید رابطه ی تنگاتنگی بادبستان داشته باشد و با آموزش خانواده ها به آنها کمک کند تا روابط بهتری با فرزندان خود داشته باشند و نقش سازنده خود را در رشد و حل مشکلات فرزندان خود ایفا کنند .

مرحله ی نهم: آموزش خانواده: یکی از دلایل اصلی حضور مشاور در دبستان می توانیم به آموزش خانواده ها اشاره کنیم. آشنا کردن خانواده ها با مراحل رشد فرزندان شرایط یادگیری و روشهای آموزشی و تربیتی با آموزش آنان میسر است . آموزش منظم و با برنامه خانواده ها موجب تغییر رفتار آنان نسبت به فرزندان و تصحیح و کارآمد شدن روابط خانوادگی می شود . یک بررسی^۱ نشان داد که اگر آموزش خانواده ها در دوره ی دبستان با برنامه منظم صورت گیرد رفتار والدین را نسبت به فرزندان تغییر می دهد و آنان را به طور صحیح به شناخت و حل مشکل رفتاری کودکان خود می پردازند .

مشاور مدرسه ی ابتدایی^۲

در روند تکامل انسان، مدارس ابتدایی یک نیروی قوی اجتماعی کردن را تشکیل می دهند . خوب یا بد ، در واقع تمام اعضای جامعه جدید در تمام عمر با اثرات قابل ملاحظه تجارب مدرسه ی ابتدایی خود زندگی می کنند . از دانش آموزان خردسال در مدرسه ی ابتدایی انتظار می رود که علاوه بر یافتن تسلط بر دانش دشوار و رو به تزاید، رفتار آموزشگاهی و انتظارات اجتماعی را نیز بیاموزند. همچنان که رفتار و مهارت های اجتماعی نامناسب،

^۱ - احمدی و بوربور، ۱۳۷۷ .

^۲ - مبانی مشاوره و راهنمایی: رابرت گیبسون و ماریان میشل.

مشکلات رفتاری خواهد شد .

در دهه ی ۱۹۷۰ آشکار شد که تجارب تکاملی کودکان ابتدایی غالباً مورد غفلت بوده است و حتی به حساب نیامده است.^۱ در نتیجه تعدادی از ایالات (۸ ایالت در ۱۹۸۸) در دهه ی ۱۹۸۰ برنامه ی مشاوره ی مدارس ابتدایی را اجباری کردند. هیومز و هوهنشیل (۱۹۸۷) می نویسند که با توجه به علاقمندی تازه ای که به مشاوران مدارس ابتدایی پیدا شده است روند رشد مشاوره ی ابتدایی ادامه خواهد یافت. ویژگیهای دبستان و دانش آموز ابتدایی، مشخصه های معینی را به سازماندهی برنامه مشاوره تحمیل می کند مشخصه هایی که برنامه ی مشاوره مدارس ابتدایی را از برنامه مشاوره دبیرستان و سایر سطوح آموزشی متمایز می سازد . بنابراین نقش و عمل مشاور ابتدایی بازتاب این تفاوت هاست . تفاوت ها در نفس عمل مشاور ابتدایی نیست. بلکه در نحوه ی عمل اوست . مثلاً مشاور و سایر متخصصان مدرسه ابتدایی باید با معلمان مدرسه همکاری نزدیک و مؤثر داشته باشند . این وضعیت، یک رابطه ی طبیعی برای استفاده ی بیشتر از مشورت و هماهنگی ایجاد می کند. مشاور مدرسه ی ابتدایی ، علاوه بر ایفای نقشهای مشاوره هماهنگی و مشورت، مسئول آشنا سازی ، ارزیابی و رفع نیاز دانش آموزان به رشد و تکامل تحصیلی و شغلی است .

مشاور: گر چه ممکن است مشاوره در مدرسه ابتدایی کمتر از سایر سطوح تحصیلی وقت مشاور را اشغال می کند . اما مشاور باید آماده باشد تا با دانش آموزانی که توسط معلمان

۱- استونزوفیل، ۱۹۸۲، وایت ۱۹۸۵ .

مشاوره تشخیص داده شده اند، به مشاوره فردی و گروهی بپردازند.

به هر حال، در سالهای اخیر از مشاوران مدرسه ابتدایی خواسته می شود که در حل مشکلات متداول بهداشت روانی، یعنی مشکلاتی از قبیل کودکان گریزپا، سوء استفاده از کودکان و خودکشی آنان فعال باشد. لذا بعضی از مدیران مدارس و والدین، نیازهای تکاملی کودکان را در مقایسه با رسیدگی کمبودهای دانش آموزان، در درجه دوم اهمیت قرار می دهند این اولویت دادن، به برنامه های آموزشی قبل و ضمیمه خدمت مشاوران اثر گذاشته است زیرا در حال حاضر انتظار عامه مردم بر این است که دروس مربوط به مشکلات اجتماعی، در برنامه آموزشی مشاوران گنجانده شود.^۱ روند مشاوره به رشد و تکامل فرد فرد دانش آموزان و نقش مشاوره در قبال آنها توجه دارد.

همانگونه که مشاور مدرسه ابتدایی، مسئول ایجاد هماهنگی در فعالیت های گوناگون راهنمایی در مدرسه است، می تواند از مشاوره دبستان به عنوان یک متخصص سازنده خواست که خدمات روان شناسی مدرسه، مددکار اجتماعی و بقیه را هماهنگ کند. از جمله فعالیت های مشاور در راستای ایجاد هماهنگی ارجاع دادن مراجعان دانش آموز به اشخاص و مراکز خدماتی خارج از مدرسه یا ارجاع به سایر مؤسسات وابسته است.

مسئول آشنا سازی : مشاور ابتدایی به عنوان تسهیل کننده رشد انسان به اهمیت آشنا ساختن دانش آموزان با اهداف و محیط مدرسه ابتدایی واقف است. مهم است که اولین تجربه آموزشی کودک مثبت باشد. و مشاور می تواند فعالیت های گروهی را با توجه به این

^۱ - شیلی و حکینز به نقل از هیومز و هونشیل ۱۹۸۷.

انسانیه مشورت بپردازد. مهارت هایی که برای سازکاری کودک با محیط پر جمعیت مدرسه ضروری است .

ارزیابی : مشاور مدرسه ی ابتدایی باید پیش بینی کند که ممکن است از او تعبیر و تفسیر و غالباً گردآوری اطلاعات تستی و غیر تستی خواسته شود. مشاور باید بر این اطلاعات طوری تمرکز کند که کودک را نه فقط یک موجود کلی ببیند . بلکه بتواند اطلاعات مربوط به او را بر همین اساس تفسیر نماید. مشاور باید علاوه بر استفاده از روشهای رایج برای درک دانش آموز، اثرات فرهنگ، جامعه شناسی مدرسه و دیگر عوامل محیطی مؤثر بر رفتار دانش آموزان را درک کند.

رشد پیشگانی: اهمیت سالهای ابتدایی به عنوان پایه ای برای تصمیم گیریهای مهم بعدی کودک تأکیدی بر لزوم توجیهی حساب شده به رشد پیشگانی (تحصیلی و شغلی) دانش آموزان ابتدایی است با این که معلم کلاس مسئول طراحی آموزش پیشگانی است اما مشاور ابتدایی به عنوان هماهنگ کننده و رایزن می تواند در ایجاد یک برنامه مستمر، متوالی و یکپارچه، سهم عمده ای داشته باشد.

مسئول پیشگیری : اولین علائم هشداردهنده که از مشکلات آینده کودک حکایت دارد در مدرسه ی ابتدایی بروز می کند. مشکلات یادگیری، حالات عمومی (ناخشنودی، افسردگی) و ناسازگاری یا بد رفتاری (دعوا، مرافعه، اخلال، بیقراری، دمدمی بودن، یکرنگی) از جمله آن است.^۱ و دیگران شواهدی عرضه میکنند که نشان می دهد کودکانی که نتوانسته اند طی

^۱- فینگل ۱۹۷۶، کانین ۱۹۸۳، داج ۱۹۸۳.

تحقیقی^۱ که اخیراً روی برنامه ی ۹۶ مدرسه برجسته ی ابتدایی (از نظر ادارات آموزش عالی) به عمل آمد، نشان می دهد که در ۸۱٪ از برنامه های این مدارس، پیشگیری از موارد عمده مورد تأکید آن هاست. نتایج تحقیق فوق الذکر^۲ نشان دهنده فعالیت های عمده ی مشاور ابتدایی است، بصیرت بیشتری نسبت به نقش و عمل مشاور ابتدایی به ما می دهد. با روشن تر شدن نقش و عمل مشاوران مدرسه ی ابتدائی، نیاز مدارس ابتدایی هم به آنان آشکار تر می شود. برای مثال یک تحقیق گسترده در ۱۹۶۷ نشان داد که در ۴۸ ایالت، ۳۸۳۷ مشاور مدرسه ابتدایی خدمت می کردند. تحقیق دیگری که در سال ۱۹۷۶ صورت گرفت نشان داد که کمتر از ده سال بعد، تقریباً ۱۰۷۷۰ مشاور در ۵۰ ایالت در استخدام مدارس ابتدایی دولتی بوده اند. گرچه مایریک و مونی (۱۹۷۶) نشان داد که ۱۵ درصد این مشاوران در بیش از یک مدرسه کار می کنند اما مهم این است که تقریباً تعداد مشاوران مدارس ابتدایی طی مدتی کمتر از ده سال سه برابر شده است. پیش بینی می شود که افزایش تعداد مشاوران مدارس ابتدایی در دهه ی ۱۹۹۰ هم ادامه پیدا کند.

مشاوران مدرسه ابتدایی افراد خاص و دلسوزی هستند که خود را وقف آموزش حیطه ی عاطفی به کودکان کرده اند. آنها به کودکان برای اعتماد به نفس، سازنده بودن و موفقیت در بزرگسالی کمک می کنند. روزگاری آنها با احساس مفید بودن به پایان می رسد، زیرا دائماً از طرف کودکان والدین و معلمان این پیام را دریافت می کنند که دلسوز آنها هستند و زندگی

۱- گیسون، ۱۹۸۸.

۲- گیسون، ۱۹۸۸.

کودکان است.^۱

مشکل چیست؟

مشکل در زمینه های گوناگون ، تعاریف متعددی دارد ، مشکل از نظر لغوی به معنی مسأله ، امر مبهم و مغشوش و آن چیزی است که به راحتی درک نمی شود و حل آن به تفکر و اندیشه نیاز دارد . مشکل زمانی به وجود می آید که پدیده ای پیوند و ارتباط خود را با خود و دنیای پیرامون بر هم زند مشکل موقعیتی نگران کننده و اضطراب آور ایجاد می کند و ارضای نیازهای اساسی و عملکرد زیستی - روانی فرد را به مخاطره می افکند و کارآمدی او را کاهش می دهد .

درباره مشکل باید گفت که رائه تعریف همگان پسند نیست زیرا نوع و شدت و ضعف هر مشکل ، بر اساس قوانین و ارزشهای حاکم بر آن جامعه تعیین می شود و در فرهنگ های مختلف متفاوت است و مشکل از دیدگاه متخصصان علوم مختلف ، تعاریف و کاربردهای متفاوتی دارد و اینکه علل و عوامل متعددی ایجاد مشکل دخالت دارند که بدون شناسایی دقیق آنها ارائه درمان ممکن نیست و دیگر اینکه مشکل به سن فرد بستگی دارد بدین معنی که رفتاری در یک سن خاص به عنوان مشکل مطرح می شود در حالی که همان ، رفتار در سن دیگر به هیچ وجه مشکل تلقی نمی شود.

برای کار کردن بهتر و موثرتر با کودکان باید مشکلات آنان طبقه بندی شود برای طبقه بندی مشکلات کودکان ، از ملاک های مختلف از جمله سن و نوع مشکل استفاده می شود . طبقه

^۱- شری با سبیل، ۱۹۸۸ .

دوره نشاط ، صفاوی زمان بیقراری و تندخویی سوداوی دوره اندیشه و عقل و بلغمی زمان ناتوانی و بی حالی تقسیم کرد . و هر دوره را با سن و ویژگیهای خاصی مشخص ساخته است .

کرچمر درباره رابطه بین ساختمان جسمانی با خصوصیات شخصیتی و روانی تیپهای پیک نیک (چاق و شاد و کم تحرک) ، آتلیک (عضلانی و پرتحرک و جادته جو) و آستنیک (لاغر و حساس و متفکر) را مطرح کرده است . همچنین شلدون تیپهای اندو مورف ، مزومورف و اکتومورف را با خصوصیات شخصیتی و روانی معینی ارائه داده است .
کودکان با توجه به سن در هر یک از دوره های کودکی ، مشکلات معینی را بیشتر بروز می دهند ، در سه سال اول زندگی ، مشکلات آنان را نوع واکنشهای روان - تنی است .

در سنین چهار تا شش سالگی بیشتر اختلالات زودگذر نظیر ترس ، ناخن جویدن ، انگشت مکیدن ، پرخاشگری ، شب ادراری ، تخریب و لجبازی در آنان مشاهده می شود. در سنین هفت تا یازده سالگی اختلالاتی نظیر دزدی ، لکنت زبان ، دروغگویی ، خود داری از مدرسه رفتن ، تمارض و تیک بیشتر رواج دارد یادآوری می کنیم که کودکان معمولاً ترکیبی از انواع مختلف مشکلات مشاهده میشود .

در ایجاد مشکلات ، علل و عوامل متعددی دخالت دارد که در حالت کلی به دو دسته عوامل فیزیولوژیکی و غیر فیزیولوژیکی تقسیم می شود . عوامل فیزیولوژیکی مسائل زیستی - ارثی ، نقایص و ناهنجاریهای جسمی و اختلال عملکرد و ترشح غدد را شامل می شود.

جمله موارد غیر فیزیولوژیکی هستند که مشکل را به وجود می آورند .

مشکل ممکن است معلول یک علت یا مجموعه ای از علل مذکور باشد .

برای درمان مشکلات به طور مؤثر و موفقیت آمیز ، باید اصولی رعایت شود :

۱- هر مشکل با توجه به شناخت دقیق علتها درمان پذیر است و تا علل مشکل مشخص نشود

ارائه درمان صحیح ممکن نخواهد بود .

۲- درمان باید گسترده و همه جانبه باشد و تنها به رفع علائم ظاهری اختلال اکتفا نشود .

۳- درمان باید توسط متخصص انجام گیرد و از همکاری افراد صلاحیت دارد و نزدیکان

کودک استفاده شود .

۴- درمان باید پیگیری شود .

درمان مشکل به طور کلی با شیوه های مشاوره و روان درمانی و روشهای پزشکی انجام

می شود . در مواردی استفاده از هر دو روش برای درمان مشکل ضروری است . همواره

باید به خاطر داشته باشیم که پیشگیری بر درمان تقدیم دارد و بیشتر باید در زمینه

پیشگیری تلاش کنیم .

در ذیل با برخی مشکلات شایع در این سن به طور مختصر آشنا شده و با تعریف و علائم و

علل و درمان بعضی از آنها آشنا می شویم : این مشکلات عبارتند از : ۱- ترس ۲- ناخن

جویدن ۳- شب ادراری ۴- اوتیسم ۵- حسادت ۶- پرخاشگری ۷- تیک ۸- گوشه گیری

برخی مشکلات شایع بین کودکان بطور خلاصه در ذیل آورده می شود .

ادامه حیات و حفظ سلامتی لازم است .

برخی مشکلات شایع بین کودکان بطور خلاصه در ذیل آورده می شود:

ترس ، یکی از عواطف کودکان است که در محیط آموخته می شود . حد معینی از ترس برای

ادامه حیات و حفظ سلامتی لازم است ، ولی اگر بیش از حد باشد زندگی را مختل و وضع

روانی را بر هم می زند . کودکان هنگام ترس ، علائم متفاوتی را بروز می دهند . علل ترس

در کودکان مختلف، متفاوت است و عوامل خانوادگی و محیطی در پیدایش آن نقش بسزایی

دارد . برای درمان ترس کودکان باید بموقع و با استفاده از روشهای مناسب اقدام شود .

پیشگیری از ترس ، به مراتب ساده تر از درمان آن است.

ناخن جویدن ، یکی از اختلالات عادی است که بین کودکان شایع است و هنگام ناراحتی و

عصبانیت تشدید میشود . ناخن جویدن با برخی علائم از جمله تیک و نگرانی و انواع

اختلالات روانی و رفتاری مشخص می شود . اضطراب و اختلافات خانوادگی و فشارها از

جمله علل ناخن جویدن است . برای درمان باید سعی شود تا عوامل ایجاد کننده برطرف

شود و کودک مورد توجه و محبت قرار گیرد و احساس آرامش و امنیت کند .

شب ادراری ، یکی از اختلالات شایع بین کودکان است و به معنی بی اختیاری ادرار و ناتوانی

در نگهداری و کنترل ادرار در مواقعی است که فرد به اقتضای سنش باید بتواند این کنترل را

بخوبی انجام دهد . شب ادراری معمولاً پس از سه سالگی بیشتر در شبها و گاهی نیز در

روزها به وقوع می پیوندد و در پسران بیشتر از دختران دیده میشود . شب ادراری به ندرت

عدم رشد عاطفی، احساس حقارت، عدم اعتماد به نفس و گوشه گیری همراه است.

شب ادراری در بیشتر موارد بر اثر ناراحتی روانی حاصل می شود. در عین حال مجموع

عوامل عضوی و روانی و فیزیکی می تواند موجب شب ادراری شود. اثر وراثت در ایجاد

شب ادراری هنوز به طور قطعی مشخص نشده است، ولی در مواردی برخی محققان آن را

موثر دانسته اند. در درمان شب ادراری باید به رفع مسائل روانی، اجتماعی و خانوادگی

شب ادرار اقدام شود و همکاری همگان در درمان جلب گردد. تشدید احساس شرمساری و

سرزنش کردن شب ادرار، وضعیت کودک را وخیمتر می سازد و درمان را مشکلتر می کند.

روشهای گوناگونی برای درمان شب ادراری وجود دارد که برخی از آنها شامل استفاده از

بازتابهای شرطی، بیدار کردن از خواب، آموزش افزایش حجم مثانه و درمان دارویی است.

استفاده از مجموعه روشهای درمانی کارآمدتر است.

اوتیسم، یکی از اختلالات دوره کودکی است که با ناتوانی کودک در برقراری ارتباط با

اطرافیان و اشکالات تکلمی همراه است. در کودک اوتیستیک علائم و نشانه های متعددی از

جمله اصرار در حفظ یکنواختی و تنهایی فوق العاده بخوبی مشهود است. علل بروز اوتیسم

هنوز به طور قطعی مشخص نیست، ولی مجموعه عوامل زیستی، محیطی و تربیتی در

پیدایش آن موثر است. برای پیشگیری و درمان آن، روشهای متعددی پیشنهاد و روشهای

شرطی عامل، با موفقیت استفاده شده است. در زمینه پیشگیری باید اطلاعات وسیع و مفید

از طریق رسانه های گروهی در اختیار عامه مردم قرار گیرد.

حسادت با استفاده از روشهای متعدد قابل پیشگیری و درمان است. والدین نباید برای درمان حسادت به تنبیه کودک بپردازند ، بدخلقی، خرابکاری ، قهر کردن ، هجوم و آزار دیگران از جمله نشانه های حسادت در کودکان است. عوامل متعددی باعث حسادت کودکان می شوند . خانواده و مدرسه نباید رقابت را تشویق و تشدید کنند؛ زیرا باعث حسادت در کودکان می شود. برقراری همکاری و شرکت دادن کودک در بحثها و محبت کردن به او از پیدایش حسادت جلوگیری می کند.

پرخاشگری ، رفتار و عملی تهاجمی است که به صدمه رساندن جسمی یا زبانی به دیگری انجام می شود و به صورت آزار و اذیت و مزاحمت و تخریب ظاهر می شود. وجود هدف ، مهمترین عامل در توجیه رفتار پرخاشگرانه است. پرخاشگری علامت مشخص و قاطعی ندارد و از یک سلسله علائم تشکیل میشود و برای تشخیص آن باید سوابق و موقعیت زمانی و مکانی شخص پرخاشگر مورد مطالعه قرار گیرد. پرخاشگری به صورت درونی یا بیرونی ظاهر می شود .

پرخاشگری از دیدگاههای مختلف علل متفاوتی دارد . در مکتب روانکاری ، پرخاشگری حالتی ذاتی و غریزی محسوب می شود . اختلالات زیستی ، باعث بروز رفتار پرخاشگرانه می شوند . عوامل محیطی نامناسب نیز در پیدایش آن نقش بسزایی دارند . برای پیشگیری و درمان پرخاشگری باید به مشاوره با کودک پرخاشگر و اطرفیانیش اقدام شود . اصلاح روابط اعضای خانواده ، بهبود فضای تربیتی مدرسه ، عدم توسل به تنبیه بدنی ، آموزش

مفید برای درمان و پیشگیری از رفتار پرخاشگرانه محسوب می شود .

تیک ، حرکات یا صداهای غیرارادی و سریع و تکراری و ناگهانی است .

تیک از ناراحتیهای مختلف و ضایعات مغزی حاصل می شود. ناراحتی و کشمکش بین

والدین، تحت فشار قرار دادن کودک، سخت گیری بیش از حد والدین و حرکات عادی و تقلید

از دیگران از عوامل مهم در ایجاد تیک در کودکان است. تیک با علائمی نظیر احساس بی

کفایتی و ناامنی ، تحریک پذیری و دیگر اختلالات مشخص می شود . والدین برای پیشگیری

و درمان تیک باید محیط آرام و راحتی برای کودک فراهم آورند و در صورت مشاهده

عارضه تیک ، با حفظ خونسردی به متخصص مراجعه کنند و برای درمان ، اقدامات لازم را

انجام دهند .

گوشه گیری به معنی تنهایی و در انزوا و خلوت نشستن است و گوشه گیر، فردی است که از

حضور در جمع خودداری می کند و در فعالیتهای اجتماعی شرکت نمی جوید . گوشه گیری

زمانی غیرعادی است که سازگاری کودک را با محیط و روابط او را با اطرافیان مختل سازد

. کودک گوشه گیر، عبوس و غمگین و بی دقت و بی توجه است ، زود مأیوس می شود، در

درس و تحصیلاتش شکست می خورد، از انجام دادن کارها فراری است ، بیقرار و پریشان

است و به خیالبافی می پردازد .

عوامل متعددی موجب پیدایش گوشه گیری میشود که از آن جمله می توان از برآورده نشدن

نیازهای کودک به طور صحیح ، نواقص جسمی، کشمکشها و اختلالات خانوادگی، احساس

عدم تعلق، تحقیر و سرزنش و تمسخر و حمایت افراطی همراه با اغماض نام برد. گوشه

می کنند . شرکت دادن کودک گوشه گیر در فعالیتهای اجتماعی به طریق صحیح ، تقویت اعتماد به نفس، برقراری رابطه عاطفی نزدیک و صمیمی و گوش دادن به کودک و رفع عواملی که زمینه ساز گوشه گیری است از جمله روشهای درمان گوشه گیری محسوب می شود.

مشاور گروهی

چون مشاوره گروهی با کودکان در سطح معینی انجام می شود مشاور باید با نحوه تشکیل و اداره جلسه مشاور گروهی آشنا باشد . مشاوره گروهی یک سلسله فعالیت های سازمان یافته است که با تعدادی کودک در زمان معینی انجام می شود. هدف این فعالیت ها در مرحله اول معمولاً حل مشکل و در مرحله بعد پیشگیری از بروز مشکلات است .

مشاور گروهی باعث می شود :

- ۱- کودک با دیگران دوست شود
- ۲- بداند دیگران هم چون او مشکل دارند
- ۳- حمایت و پذیرش دیگران را بدست آورد.
- ۴- از دیگران بیاموزد .
- ۵- احساساتش را بیان کند و به آرامش درونی برسد.
- ۶- در مقایسه با دیگران خودش را بهتر بشناسد .

۸- برقراری روابط اجتماعی را بیاموزد.

مشاور گروهی همچنین از نظر زمان و هزینه در مقایسه با مشاوره فردی مقرون به صرفه است و تصمیمات اتخاذ شده در گروه از ضمانت اجرایی بیشتری برخوردار است

برای تشکیل مشاوره گروهی با کودکان مشاوره باید مواردی را رعایت کند :

۱- عضویت کودک در گروه کاملاً آزاد و داوطلبانه انجام شود

۲- تعداد کودکان در گروه ، ۵ یا ۶ نفر بیش تر نباشد.

۳- گروه در اتاقی تشکیل شود که آزادی حرکت و جابجایی صندلیها برای کودکان به

آسانی ممکن باشد

۴- کودکان مجاز باشند در صورت تمایل، حضور در گروه های مختلف را تجربه کنند

۵- با کودکان گروه در صورت نیاز مشاوره فردی نیز انجام پذیرد

۶- گفتگوها و مباحث جلسات گروهی محرمانه تلقی شود

برای آنکه مشاوره گروهی به نتایج موثری بینجامد مشاوره باید ۱- علاوه بر ایفای نقش

رهبری ، خود نیز به عنوان یک عضو در بحث ها و فعالیت های گروهی شرکت کند.۲- به

همه کودکان توجه داشته باشد و مسائل آنان را به خوبی درک کند . ۳- همه کودکان را

در فعالیت گروهی شرکت دهد و طوری عمل کند که هیچ کودکی خود را منزوی نسازد .

۴- در مواقع ضروری روش های مناسب برای حل مشکلات پیشنهاد کند .

در زمینه های زیر می توان به راهنمایی گروهی پرداخت:

۲- ارائه آموزشهای مناسب در زمینه عادات مطالعه

۳- تحقیق در زمینه مسائل دانش آموزان

۴- نحوه بیان و برخورد با احساسات

معلم مدرسه

معلمان مدرسه بویژه در مدارس یا نقش اساسی در برنامه مشاور مدرسه دارند زیرا بیشترین وقت را برای تماس با دانش آموزان و مشاهده آنان و کمک به جریان رشد و تکامل این گروه در ابعاد مختلف در اختیار دارند معلمان قادرند به شناخت دانش آموزان و پرورش استعدادهای آنان بپردازند موارد قوت و ضعف درسی و رفتاری شاگردان را یادآور شوند . معلمان بعلاوه ارتباط گسترده با دانش آموزان اولین کسانی هستند که می توانند به مشکلات دانش آموزان پی ببرند و در حل آنها مشاوران ، مدیران و سایر کارکنان را یاری دهند به یقین غلو نخواهد بود اگر بگوییم با داشتن معلمان شایسته و متبحر و متعادل و ماهر و دلسوز و مخلص می توان چهره سازمانهای آموزشی را دگرگون ساخت و فضاهای آموزشی را به فضایی جهت رشد و بالندگی و روح افزا و لذت بخش تبدیل نمود .

درس معلم از بود زمزمه محبتی جمعه به مکتب آورد طفل گریز پای را

مهمترین وظایف معلمان در اجرای برنامه راهنمایی عبارت است از :

۱- استفاده از متون مختلف شناخت دانش آموزان ، نظیر مشاهده پرسش نامه و واقعه

نویسی به منظور آگاهی از خصایص و رفتار آنان

های آنان

۳- دادن فرصت های تجربی لازم به دانش آموزان برای آرایه خلاقیت های خود و بحث و

اظهار نظر در محیط کلاس و شرکت در فعالیت های مختلف مدرسه

۴- شرکت در شوراهای مختلف مدرسه، بویژه شورای راهنمایی

۵- همکاری با مشاوران و دیگر کارکنان مدرسه تشخیص مشکلات و رفع این مشکلات

۶- شناخت مشکلات تحصیلی دانش آموزان و جبران نارسایی های تحصیلی و درس آنان

۷- شرکت فعالانه در فعالیت های ممکن برنامه

۸- آرایه اطلاعات لازم در مورد دانش آموزان، نظیر گزارش هایی از پیشرفت تحصیلی دانش

آموزان با مشاوران

۹- ارجاع شاگردانی که با مشکلات روبرو هستند با مشاور،

۱۰- اتخاذ روش های مناسب برای اصلاح نقاط ضعف دانش آموزان و دروس مربوط یا در

رفتار آنان

پرورش تفاوت های فردی

به اعتقاد قاضی (۱۳۷۳، ص ۱۱۲) مشاور در امر راهنمایی افراد چه استفاده های از روان

شناسی تفاوت های فردی می کند.

هنر مشاور این است که با تشخیص درست رشد جسمی، عاطفی، ذهنی اجتماعی فردی او

کمک کند تا سرنوشت خود را شکل بخشد و او را عضو مفید و سعادتمندی برای خود و

دهد که تفاوت‌های فردی اغلب در چهار زمینه مشاهده می‌شود:

۱- در زمینه بدنی: در مشخصات بدنی مانند قد- جسم - قدرت جسمانی درنگ با یکدیگر

متفاوت هستند.

۲- در زمینه عاطفی: در این زمینه تفاوت بین افراد بسیار زیاد است برخی همواره راه راحت

از نظر سازگاری را بر می‌گزینند و برخی ناراحت یا خوشحال

۳- زمینه اجتماعی: یعنی از افراد زود جوش می‌باشند و خیلی زود باب رفاقت می‌گشایند و

برخی به سختی رابطه برقرار می‌کنند.

۴- زمینه شناختی: که در مورد خصوصیات ذهنی بهتر عاطفی و اجتماعی می‌توان درجه

بدنی و اظهار نظر نمود: این گونه برداشت نمی‌شود که با دقت در شخصیت افراد و با توجه

به تفاوت‌های فردی روش‌های مختلف را در برخورد با افکار بکار و بر این امر واقف باشیم که

فرد شخصیت و تفاوت‌های قابل ملاحظه دارد و باید به این امر توجه خاص نمود و به زمینه

های مختلف آن نیز اهمیت قائل شویم.

اهمیت تفاوت‌های فردی

این حقیقت که مدرسه در رشد فرد تأثیر به‌سزایی دارد روز به روز آشکارتر می‌شود ولی

از طرفی هم این خطر وجود دارد که مدرسه تعلیم و تربیت را به صورت جمعی اجرا کند اما

شناخت خود فرد کودکان جهت فردی ساختن هر چه بیشتر آموزش و پرورش اهمیت بسیار

مهمی دارد و شناخت تفاوت‌های فردی به جهت برخورد صحیح با افراد و چگونگی درک

آنها بسیار قابل توجه می‌باشد. به عنوان مثال اگر معلم در کلاس همه دانش آموزان را با یک

معلم باید با توجه اساسی به وجود تفاوت میان تک تک دانش آموزان نحوه برخورد صحیح با هر یک را به خوبی بداند تا بتواند هم در آموزش موفق باشد و هم جنبه های عاطفی روان شناختی و شخصیتی دانش آموزان توجه شود .

آیا مشاوران باید معلم باشند ؟

بسیاری از مدیران مایلند در مدارس خود مشاورانی داشته باشند که یا سابقاً تدریس داشته باشند و یا بتوانند عهده دار تدریس بشوند . اخیراً پرسشهایی درباره لزوم و مطلوب بودن سابقه تدریس در راهنمایی و مشاوره مطرح شده است . درست است که معلمان به مشاوران بالقوه و منبع اصلی برای تربیت مشاوران هستند اما این امر ناشی از شرایط کنونی جامعه ماست . لکن باید دید آیا تجربه تعلیم و تدریس برای موثر بودن در کار مشاوره برای یک راهنما و مشاوره متخصص ضروری است شرایط مطلوب برای امر مشاوره منحصر و محدود به معلمان نمی شود همان گونه که «کوپرز» خاطر نشان می کند «این واقعیت که معلمان خوب ، راهنمایی و مشاوره را به خوبی انجام داده اند ، بدان معنی نیست که تمام معلمان می توانند راهنمایی را به طور نیکویی انجام دهند . پافشاری در داشتن سابقه تدریس برای مشاوره در راهنمایی ظاهراً ناشی از اشتباه در مفهوم راهنمایی و مشاوره است . مهارت در راهنمایی در مرتبه دوم و پس از کسب ورزیدگی در تدریس ملحوظ شده است . در نتیجه معلمان را بر مبنای ورزیدگی آنان در تعلیم ، بدون دارا بودن تحصیلات در راهنمایی و مشاوره ، واجد شرایط برای مشاوره دانسته اند . به افراد اجازه داده می شود تا بدون داشتن گواهینامه راهنمایی و مشاوره به مشاوره بپردازند ، اما بدون داشتن گواهینامه

رشته تخصصی خود نیستند .

این عقیده که برای هر مشاوره پسندیده است که علاوه بر امر مشاوره تدریس نیز داشته باشد ، هنوز به قوت خود باقی است و چنین توجه شده است که اگر مشاور مراجعانی داشته باشند که از شاگردان خود او باشند آنان را بهتر می شناسد و چون آشنایی و اطلاعات بیشتری درباره آنان دارد بهتر می تواند با آن به مشاوره بپردازد و راهنمایی کند. این توجه حین عدم درک درست مشاوره است . هر گاه مشاوره تنها منحصر به دادن اطلاعات و پند و اندرز می بود یا انحصار به حل پاره ای از مسائل تحصیلی می داشت میزان اطلاعاتی که مشاوره درباره مراجع می بایستی دارا باشد حائز اهمیت می بود . اما مشاوره رابطه ای است که در آن مشاوره باید مراجع را همان گونه بنگرد که او خویشتن را می نگرد .

به اوضاع و احوال و جامعه و جهان همان گونه نگاه کند که او نگاه می کند . اطلاعات حاصله از تدریس برای این نوع درک کافی نیست . اینک برای بسیاری از مشاوران متبحر و روان پزشکان ، شناخته شده که مناسبات و روابط تدریسی و خانوادگی با مراجع ، خارج از روابط مشاوره فردی ، چندان مطلوب نیست و گاه مانع از امر مشاوره است . هر گاه غرض از مشاوره رابطه خاصی باشد که در آن مراجع یا دانش آموز با آزادی و راحتی ، بدون خویشتن داری ، بدون ترس و نگرانی از قضاوت و ارزشیابی به دفتر مشاور وارد در این صورت والدین نمی توانند با فرزندان خویش ، شوهران با همسران خود ، روسا و سرپرستان با کارمندان و مرئوسان به مشاوره به معنی تخصصی آن بپردازند . به همین لحاظ معلمان نمی توانند با شاگردان خویش به مشاوره و راهنمایی علمی و تکنیکی بپردازند .

متنفذ و داور و ارزیاب پیشرفت تحصیلی خود می داند و گاه از خود او شکایت دارد بدون ترس و نگرانی در میان نهد و خواستار قضاوت و داوری بی طرفانه و ارائه راهها و رهنمونها شود . هر گاه نگوئیم چنین رابطه ای غیر ممکن است باید اذعان کنیم که رابطه مشاوره در این حال بسیار سخت و پیچیده است . شاگردان می توانند در پی کسب اطلاعات در باب امکانات انتخابهای تحصیلی ، دروس یا نتایج امتحانات ، آگاهی از مقررات و آیین نامه های تحصیلی و امتحانی و یا سایر مسائل و مشکلات مشابه به معلمان و مدرسان خود مراجعه کنند . اما این نوع راهنمایی حداقل آنگونه از مشاوره تخصصی را که منظور ماست در بر نخواهد داشت شاگرد اصولاً معلم را با دید خاصی می نگرد و غالباً تمایلی ندارد و یا نمی تواند این تصور خویش را به قدر کفایت تغییر دهد و با معلم به ایجاد رابطه مشاوره ای خالی از بیم ، هراس و نگرانی بپردازد .

نقش معلم در راهنمایی

بیان اینکه معلم مشاور نیست این معنی را نمی دهد که معلم در راهنمایی و مشاوره نقشی ندارد . معلمان در همه سطوح تحصیلی نقشی مهم در راهنمایی و مشاوره دارند و می توانند اهداف و مقاصد راهنمایی را با تدریس و تعلیم خود هماهنگ سازند . هماهنگی و انطباق تدریس معلم با امر مشاوره و راهنمایی در موارد ذیل صورت می گیرد:

۱- معلم مسئول فراهم ساختن محیطی است که برای فراگیری و تحصیل مطبوع و خوشایند باشد . این واقعیت که شخصیت و عواطف دانش آموز در فراگیری او موثرند بدان معنی است که معلم ، شاگرد را به عنوان فرد یا شخص کامل می نگرد. یکی از عناصر مهم در فراگیری

احساس تهدید و ارباب کند ، فراگیری او مختل و محدود خواهد شد .

۲- معلم ممکن است وظایف مهمی در راهنمایی شغلی و حرفه ای عهده دار شود . این وظایف

شامل شناخت و توجه به خصایص و جنبه های شغلی و دروسی است که تدریس می کند .

۳- معلم از راههای دیگری برای ارائه و تدارک اطلاعات شغلی منشأ کمک و همکاری با

مشاور است . مشاوران به معلمانی نیاز دارند که دانش آموزانی را که به یاری مشاور

متخصص محتاجند ، باز شناسه و آنان را نزد مشاوران گسیل دارند .

۴- معلم منبع اطلاعات و نمونه عادات و مهارتهای اجتماعی است که در رفتار و اعمال و

عادات و مهارتهای اجتماعی دانش آموزان بخوبی اثر می گذارند . این امر یکی از موارد مهم

پیشرفتهای اجتماعی است که غالباً حقیر شمرده شده و کسی در قبال آن مسئولیتی را عهده

دار نشده است.

۵- معلم مسئول فراهم ساختن فضایی در کلاس است که بر سازگاری شخصی اجتماعی و

پیشرفت دانش آموز منجر می گردد . این فضا با توجه به نکات ذیل تأمین می شود: الف-

شناخت تفاوت های فردی چه در ذات و شخصیت ب- قبول و پذیرش دانش آموز و احترام به

او به عنوان فرد و شخص کامل ج- عدم توسل به تهدید و ارباب که نتیجه آن آزادی دانش

آموز در بیان ما فی الضمیر خود و عرضه داشتن خویش است .

۶- از آخرین مسئولیتهای معلم در امر راهنمایی و مشاوره تحت عنوان بهداشت روانی دانش

آموزان یاد شده است که حائز اهمیت بسیار می باشد .

معلم و بهداشت روانی

حالات روانی و نظریات و فنون معمول در بهداشت روانی اکاهی داشته باشد و بتواند آنها را اجرا کند . این اصول به شرح زیر هستند :

نخستین اصل روابط و مناسبات نیکوی انسانی است . هر چند این اصل شناخته شده است لکن در آموزش مشاوران و معلمان مورد تأکید قرار نگرفته و خارج از محیط مشاوره و روان شناسی به کار برده نشده است . چون ما روزانه با روابط و مناسبات انسانی سرو کار داریم ، تصور می کنیم در این زمینه مجرب و متحریم ، متأسفانه چنین نیست .

اصل مذکور گر چه ساده است اما بسیاری از معلمان و مشاوران نمی توانند آن را در صورت لزوم به آسانی و خود به خودی به کار برند . روابط انسانی خوب ، روابطی است که به سلامت روانی ، اجتماعی و ذهنی منجر شود .

شرط اساسی برای هر فرد اگر بخواهد از سلامت دماغی (عاطفی) برخوردار باشد این است که حداقل واجد حس احترام به خویشتن باشد ، یعنی خود را قبول داشته باشد و احساس کند که در مواردی چند با ارزش است و می تواند به خود احترام بگذارد . میل احترام به خویشتن میل و انگیزه اصلی در هر شخص است . از طرفی معلم و مشاور باید دانش آموزان و مراجعان را همان گونه که هستند ، بپذیرند ، خصوصاً وقتی که از ما بسیار متفاوت باشند . قبول و پذیرش شامل شناخت دیگری به عنوان یک فرد واحد و یگانه است که به عنوان فرد قابل احترام است و ارزش رفتار احترام آمیز را دارد . نیازمندیهای ارضا نشده خود ما ، مانع از احترام به دیگران است . لذا باید در راه ایجاد محیطی گام نهاد که در آن احترام متقابل که

به عنوان فردی یگانه ، دومین اصل روابط حسنه انسانی است .

سومین اصل در روابط حسنه انسانی اعتماد و اطمینان به دیگری است . اعتماد به اینکه

دیگران لیاقت اخذ تصمیم دارند و نیز شناخت حق دیگری برای اتخاذ تدابیر و حق آزادی

برای کار و شغل و عمل . معلم یا مشاور ممکن است با تصمیم و عمل دیگری موافق نباشد

اما باید برای او البته در مرز و حد حقوق دیگران احترام قائل باشد .

بالاخره روابط حسنه با بی آلاشی ، صمیمیت ، یگانگی ، همدلی و نجابت مشخص می شود و

در آن نیرنگ و ریا و حيله و تزویر راهی ندارد . آشکار است که وجود رعایت این شرایط در

روابط انسانی ، امکان رشد و پیشرفت مطلوب را برای فرد ممکن می سازد . این اصول به

توسعه حس احترام به خویشان ، اعتماد به خود نیل به استقلال و مسئولیت ، اخذ تصمیم و

رفتار نیکو در آدمی منجر می شود و در مجموع شرایط و محیط مساعدتری را برای

پیشرفت فرد تدارک می کند .

از معلمان و مشاوران چه کاری ساخته است؟

برای هر معلم و بالاخص مشاور ضروری است که به هنگام سرو کار داشتن با

ناسازگاریهای عاطفی شاگردان که از فقدان مناسب و یا عدم روابط حسنه انسانی ناشی می

شود، قبل از هرچیز بدانند شاگرد ناراحت یا مضطرب چگونه آدمی است؟ نکات چندی را در

این باره باید به خاطر سپرد:

چیزی مبراست . برای مقاصد خود به طرح دعوا و شکایت نمی پردازد . به میل و اختیار خود به بهانه تراشی و تعلل متوسل نمی شود .

۲- ناسازگاری ، حالت تکوین شده بنابر خواست و شعور نیست : ناسازگاری دلیل به ضعف ، کودنی ، کاهلی و کجروی نیست . اینکه گاهی تصور شده است که کودک یا دانش آموز حساس و ناسازگار اگر بخواهد یا اراده کند می تواند خود را مداوا نماید ، درست نیست البته رفتار ناسازگارانه معطوف به مقصودی است لیکن به عنوان تزویری زیرکانه ، برای گریز از امری ناخوشایند ، آگاهانه تکوین نیافته است .

۳- شکایتهای بدنی در ناسازگاریهای عاطفی تخیلی نیستند : فرد عصبی و ناسازگار عملاً از علائم و نشانه های جسمانی خود رنج می برد ، رنج روانی یا نشانه های آن خود به اندازه بیماری عضوی دردناک و عاجز کننده است .

۴- ناراحتی عاطفی نشانه ضعف نیست : ناراحتی عاطفی پدیده ای نیست که آدمی از آن شرم داشته باشد، ناراحتی عاطفی نامرادی است لکن عار و ننگ نیست . پس فرد مضطرب را نباید ترسو، حیون و سست عنصر پنداشت و یا او را حقیر ، بی ارزش ، غیرقابل اعتماد و حاصل وراثتی آلوده و پرشائبه دانست .

۵- ناسازگاری عاطفی به اشکال گوناگونی جلوه می کند . بسیاری از این علائم در همه ما بدون منشأ جسمانی گاه به گاه بروز می کند . همه ما با سردردهای که کاملاً در سطح ضمیر ناخودآگاه ماست ، به هنگام مواجه شدن با موقعیتهای نامطلوب آشنا هستیم .

را بتوان به عنوان بیمار روانی در یکی از طبقات بیماری قرار داد .

معلم و مشاوران می توانند گامهای مثبتی در زمینه سازگاری شاگردان بردارند و در این زمینه نیازی به آموزش وسیع در بهداشت روانی ندارند . فنون و حالات اساسی معینی وجود دارند که در مواقع بروز تظاهرات عاطفی عملی هستند و معلم و مشاوران می توانند حتی با داشتن سابقه و معلوماتی برابر با آنچه تا کنون بحث شد از این فنون بهره گیرند .

۱- مهمترین عنصر اساسی در تربیت و رفع ناراحتیهای عاطفی آن است که شاگرد همچنان که هست با همه حالات منفی ، خصومتها، تجاوزها و خرابکاریهایش واقعاً درک و پذیرفته شود . این رفتارها تظاهراتی هستند که تحت شرایط خاصی بروز می کنند .

۲- دومین اصل یا فن آن است که معلم یا مشاور بداند عواطف و حالات عاطفی به یک بار تظاهر پایان نمی گیرند و نیاز به بروزهای مکرر دارند .

۳- شناخت شاگرد یا مراجع و توانائی در یاری دادن او ، بستگی به معرفت مبسوط در زندگی او ندارد . لذا افزون بر داده ها و واقعیات ، شناخت به هنگامی صورت می گیرد که معلم یا مشاور بتوانند واقعاً خود را در جای شاگرد قرار دهند . از این دیدگاه است که می توانند نظر بی شائبه و کامل درباره تجربه های شاگرد و ارتباط این گونه تجربه ها با تجارب دیگر و علل و هدفهای آنها بدست آورند .

وظایف راهنمایی و مشاوره در ابتدایی

دهند ولی در ابتدایی جنبه تکامل در رشد دانش آموزان مورد توجه می باشد و به همین دلیل راهنمایی در ابتدایی دارای اهمیت زیادی می باشد .

۱- درک و شناسایی دانش آموزان: شناسایی و درک دانش آموزان در ابتدایی باید هر چه زودتر صورت گیرد و بهتر است از همان بدو ورود آنان از رغبت و سایر خصوصیاتشان اطلاعاتی به دست آید . و با روشهای مختلف نیز ادامه یابد .

۲- وظیفه تکاملی : اساساً هدف تکامل و رشد و نمو کردن به عنوان یک شخصیت مطلوب و سلامت کامل در کل جامعه ای که باید در آن زندگی کند می باشد معلم به خصوص در کلاس درس می تواند با پیش گرفتن راه عملی به این هدف برسد .

۳- وظیفه پیش گیری : که طبق نظریه بار : اگر مشکلات در سنین دبستانی را از بین ببریم بعداً مزمن نخواهد شد و در آینده کمتر با کودکان و نوجوانان دچار مشکل مواجه خواهیم بود .

۴- بهبود سازش فردی : در این مورد وظیفه معلم است که به دانش آموزان کمک کند در اینکه با خود و محیطشان بهتر سازش حاصل کنند و به آنها کمک کند تا شخصاً مشکل خود را درک کرده و برای رفع آن بکوشند وظیفه مشاوره و راهنمایی را انجام داده است البته تنها کار با کودک کافی نیست در مواردی تماس با پدر و مادر نیز لازم است .

و اگر در دبستان آنچه را که به اینجا آورده ایم به خوبی اجرا شود بسیاری از ناکامیها و مشکلات دانش آموزان قابل حل است . و سن دبستان هم بهترین دوره برای آماده شدن

راهنمایی و شناخت معلم ان را حل کند می تواند در کامهای بعدی بسیار موفق باشد .

تشکیلات و سازمان راهنمایی در ابتدایی

نظریه ها و عقاید مختلفی در مورد سازمان راهنمایی در ابتدایی اظهار شده که بر طبق گفته حسینی (۱۳۷۱ ص ۲۱۴) مهمترین آنها را در این جا بیان می داریم عده ای عقیده دارند که راهنمایی در ابتدایی هم مثل دبیرستان و دانشگاه باید بوسیله متهمین انجام شود بدیهی است بردن یک متخصص در هر دبستان غیر عملی است و بعلت هزینه زیادی که دارد این نظریه طرفداران زیادی ندارد.

نظریه دیگر این است که راهنمایی در دبستان بصورت کارگروهی انجام شود و به این ترتیب که عده ای شامل پدر و مادر و معلم مدیر مشاور و ... با هم فعالیت نمایند و این نظریه نیز نظریه قابل قبولی نیست و سومین نظریه اینکه معلم نقش راهنما را داشته باشد و اصول راهنمایی ضمن تدریس و آموزش بکار رود این سیستم عملی است و نیاز به سازمان مخصوص ندارد در این برنامه معلم باید دوره های کارآموزی خاص با اصول راهنمایی آشنا شده باشد و معلمان چون در ارتباط با دانش آموزان می باشند موفق خواهند بود به عقیده یار: معلم ابتدایی ولو اینکه متخصص در مدرسه هم باشد حکم قلب برنامه راهنمایی را دارد و همچنین نظریه مک دانیل: اقداماتی باید صورت بگیرد این است که در مرکز تربیت معلم دانشجویان با اصول و متون مشاوره و راهنمایی و راههای شناخت دانش آموز آشنایی حاصل نماید و نسبت به مراحل رشد و تکامل کودک و نیازهای او اطلاعات دقیق و

چنین مواردی را تشخیص داده و به متخصص ارجاع دهند .

وسایل و فنون راهنمایی در ابتدایی

در جریان کمک به کودکان برنامه راهنمایی روشهای مختلفی را به کار می گیرد خوشبختانه امروز به کمک این روشهای منظم و با استفاده از فنون آزمایش شده می توانیم بیش از پیش کودک را بشناسیم بعضی از این وسایل شناسایی را به طور گروهی و پاره ای را به صورت انفرادی می توان بکار گرفت . در هر صورت هدف آنست که شاگرد خود را بهتر بشناسد این هدف مستلزم آن است که برنامه راهنمایی روشها را برای مطالعه فردی شاگردان ارائه نماید .

معلمین ابتدایی در طول سال تحصیلی شاگردان خود را به طور مداوم مورد ارزشیابی قرار می دهند . این ارزشیابی را می توان با مشاهده رفتار عادات یا اجرای کارهای کتبی و تستها یا به وسیله تماس های گوناگون رسمی و غیررسمی با کودک انجام داد که هر نوع از این تماسها نمونه معینی از رفتار کودک را به ما نشان می دهد . معتبرترین روش مطالعه رفتار کودک همانا مشاهده مستقیم وی توسط افراد متخصص است مثلاً اگر منظور ما آشنایی ما موقعیت خانوادگی طفل باشد بایستی او را در روابط روزانه اش با افراد خانواده مورد مشاهده قرار دهیم و اگر منظور درک روابط با سایر افراد و همسالان اوست متخصص باید وی را در کلاس درس و در زمین بازی مشاهده نماید اما مشاهده مستمر کلیه کودکان به نحوی که اشاره شد به علت کمبود وقت افراد متخصص غالباً غیر عملی و غیر ممکن است به علت غیر عملی بودن مشاهده مستمر بهتر است فقط نمونه هایی از رفتار کودک را مورد

تست‌ها استفاده می نمایند .

یک عیب بزرگ تست این است که نمی توانند کودک را به صورت موجودی پویا مورد مطالعه قرار دهند . بنابراین بر کسب اطلاعات کامل باید هر دو وسیله (مشاهده و تست) را توأمأً به کاربرد روشهای مطالعه کودک را می توان به نحوه ذیل خلاصه کرد: مشاهده اتفاقی ، بیوگرافی ، مشاهده منظم پرسشنامه تجزیه تحلیل روانی مطالعه موردی گروه سنجی تستهای ساده معلم ساخته تستهای پیچیده و میزان سره مقیاس درجه بندی آزمایشهای اتفاقی و کنترل سنده و غیره .

سازماندهی راهنمایی و مشاوره

در رابطه با اینکه نقش معلم در جریان امور راهنمایی چیست، عقاید و نظرات گوناگونی وجود دارد . برخی از این دیدگاهها معلم را در مرکز این جریان قرار می دهند و برخی اعتقاد دارند چون مشاوره و راهنمایی فعالیتی تخصصی است که نیازمند به آموزش های خاص است بنابراین با نقش کلیدی معلم در این جریان مخالفت دارند . در این قسمت به بررسی دیدگاههای گوناگون در این زمینه پرداخته خواهد شد و در انتها سعی می شود راه حلی مناسب برای حل این اختلافات ارائه شود .

۱- معلم بعنوان مرکز جریان راهنمایی و مشاوره (معلم به عنوان مشاور)

معمولاً فلسفه تعلیم و تربیت که اساس کار مدارس است، پایه و اساس فلسفه و برنامه های راهنمایی و مشاوره مدارس نیز می باشد . از این رو خدماتی که در راهنمایی و مشاوره نیز بکار می روند ارتباط نزدیکی با نظام تربیتی دارند از طرف دیگر در مدرسه معلم نزدیک

است . دانش آموزان اکثر روزهای یک سال تحصیلی خود را با یک معلم سر می کنند، در نتیجه معلم و شاگرد امکان شناخت بسیار مناسبی از یکدیگر پیدا می کنند. همچنین اکسلین (Axlin) معتقد است که : «در جامعه امروزی جنبه ای مهم از کار معلم در کلاس مسأله بهداشت روانی است و معلمی که نتواند به چنین مسأله ای در کلاس خود توجه کند معلم مناسبی نیست.»

اربرکل نیز مطرح می کند : «ماده درسی هر معلم سازش آدمی است و هم معلم مصروف به پیشرفت و سازگاری شاگرد است»

۲- مشاوران و افراد متخصص به عنوان مرکز این جریان .

دیدگاه دیگری که مطرح است ، مشاوره را عملی تخصصی می داند که نیازمند به طی دوره های آموزشی خاص است ، مشاوره همانند تدریس نیست و ترکیب آن در عمل معلم کار مناسبی نمی باشد .

بررسی و ارزیابی دو دیدگاه :

در بررسی این دو دیدگاه نکاتی به شرح زیر قابل توجه است :

۱- مسأله ضعف تخصص معلم در امر راهنمایی و مشاوره دارای اهمیت است . هنگامی که معلمان در این امر دارای تخصص نیستند استفاده از آنان کاری خطرناک و بیهوده می باشد .

ممکن است ، نتوانند مشاور خوبی باشند ، علاوه بر آن بعضی از معلمان ممکن است نخواهند مشاور شوند و امکان دارد بدان علاقه نشان ندهند.

۳- معلم در نقش مربی تمام وقت کار می کند و اغلب وظایف دختری نیز انجام می دهد ،

گوردون می گوید : مشاوره برای معلمی که تمام روز گرفتار تدریس بوده کاری ناجور است

و تقریباً نابجاست که به فشار ، وادار به این کار شود این تقریباً همیشه فرآیندی بر مبنای

بازی به هر جهت است و در زمان اندک و کیفیت مختصر انجام می گیرد .

۴- اغلب معلمان مفاهیم غلطی از امور مشاوره دارند . آنها تصور می کنند که مشاوره پند و

اندر دادن ، توصیه کردن یا تدریس فردی به شاگرد یا حل مسائل و مشکلاتی است که ماهیت

فکری و شناسایی دارند .

۵- نیاز به خدمات مشاوره ای خاص بر اساس تخصص در مقاطع ابتدایی کاملاً مشهود است

اسمیت گزارش می کند از ۴۲ آموزگار سؤال شد که : «آیا معتقدید که در مدارس ابتدایی

نیاز به متخصص راهنمایی وجود دارد ۹۳٪ پاسخ ها مثبت بود .

۶- در مدارس ابتدایی ، معمولاً مشاوره رویارویی که نیاز به تخصص بالا دارد کمتر مدنظر

است .

۷- چون توجه به تجارب تکاملی در مدارس ابتدایی بیشتر است و تنها کسی که بیشترین

میزان برخورد با دانش آموز را دارد معلم است . بنابراین بیشترین شناخت را که در مقطع

ابتدایی نیز مدنظر است از دانش آموز دارد .

می تواند بهترین ارتباط را با دانش آموز برقرار کند.

بنابراین ، با توجه به مسائل مطرح شده در رابطه با نقش معلم در برنامه مشاوره و راهنمایی از یک طرف ، اینکه بگوییم معلم مشاور است صحیح نیست و از طرف دیگر ، اینکه معلم را از جریان راهنمایی و مشاوره نیز خارج کنیم ، کاری غلط است . راه حل مناسب این است که معلم را به عنوان عضوی فعال در جریان راهنمایی در نظر بگیریم ، معلم کسی است که می تواند مقاصد راهنمایی را با تدریس منطبق سازد . در این رابطه در جنبه های زیر معلم می تواند مفید باشد .

۱- معلم در کلاس باید جوی را ایجاد کند که بیشترین میزان فراگیری را برای دانش آموزان فراهم کند این چنین عملی بر اساس شناخت معلم از دانش آموز و روانشناسی کودک عملی است.

۲- معلم لازم است در زمینه مشاغل به دانش آموزان اطلاعات بدهد .

۳- معلم یاور مشاور در شناخت دانش آموزان است ، از آن جایی که یکی از نکات مهم در کار مشاوران متخصص جمع آوری اطلاعات مناسب از دانش آموزان است و معلم چون بیشترین زمان را با دانش آموزان می گذراند کمک مفیدی در این زمینه است .

۴- یکی از نکات مشاوره ای در مدارس ابتدایی ، تعلیم امور و مهارت های اجتماعی است . معلم در این رابطه بیشترین کمک را می تواند در کلاس ارائه دهد .

، این چنین جوی منجر به سازگاری شخصی - اجتماعی دانش آموز نیز خواهد شد این وضعیت با خصوصیات زیر همراه می شود :

شناخت اختلافات فردی دانش آموزان - پذیرش مناسب شاگردان - عدم توجه به تهدید - توجه به شناخت خود و ارزشهای وابسته به آن - احساس نیاز و علاقه به مفاهیم مهم در زندگی .

۶- معلم در کلاس خود با دانش آموزان مشکل دار از نظر عاطفی ممکن است سر و کار داشته باشد . در برخورد با آنان لازم است از مفاهیم بنیادی مشاوره و راهنمایی آشنایی داشته باشد .

الگوهای سازماندهی مشاوره در مدارس ابتدایی

همانطور که در تاریخ تحول راهنمایی در آموزش و پرورش امریکا بحث شد ، برنامه مشاوره مدارس ابتدایی، با وجودی که بیش از ۵۰ سال مدافع داشته ، تازه در حال ظهور است . چون هیچ گونه الگوی سازمان یافته سنتی و جا افتاده برای معرفی برنامه مشاوره ابتدایی وجود ندارد، برخی ملاحظات ممکن را بررسی می کنیم . مربیان ابتدایی برای مشخص کردن روشهای مناسب سازماندهی و تکوین برنامه مشاوره ابتدایی ، اهداف و خصوصیات مدارس ابتدایی ، خصوصاً آنچه دوره ابتدایی را به عنوان یک نهاد آموزشی متمایز می سازد ، مد نظر قرار داده اند . این خصوصیات شامل رسالت آشنا سازی بچه های ابتدایی با محیط آموزشی و فراهم کردن آن گونه تجارب اساسی تکاملی - آموزشی است که

سازماندهی و تکوین برنامه مشاوره اهمیت دارد به قرار زیر است :

۱- اکثر مدارس ابتدایی «متمرکز بر معلم و راهنمایی کلاسی» است دانش آموز ابتدایی در یک

کلاس «خودکفا» اکثر روزهای تحصیل خود را با یک معلم سر می کند در نتیجه دانش آموز

و معلم ابتدایی امکان شناخت یکدیگر را بیش از سطوح بالاتر پیدا می کنند .

۲- در ابتدایی ، تأکید بر یادگیری از طریق «فعالیت» است . فعالیت بدنی و تمرینهای مربوط

به یادگیری از خصوصیات مدرسه ابتدایی است .

۳- دانش آموز ابتدایی ، عضو یک گروه با ثبات است . گرچه بعضی از اقشار مدرسه ابتدایی

نسبتاً در گذرند اما معمول است که کودک اعظم سال تحصیلی را با همکلاسان ثابت خود، و

در بسیاری از موارد کل دوران ابتدایی را با همان کودکان به پایان برد .

۴- مدارس ابتدایی معمولاً کوچکتر و ساده تر از مدارس متوسطه است .

۵- معمولاً دلبستگی و درگیری والدین در سطح ابتدایی بیشتر است .

عامل دیگری که بر روش و ساختار آموزشی مدرسه ابتدایی موثر است، خصوصیات

کودکان مدرسه است . هر کس که پا به مدرسه ابتدایی گذاشته باشد باید بداند که چیزی به

نام دانش آموز شاخص مدرسه ابتدایی وجود ندارد ، والدین و معلمانی که همه روزه با این

کودکان سرو کار دارند می توانند مشکلات خاص این گروه سنی را بر شمارند . لذا ، بجاست

عنوان شود که خصوصیت مشترک تمام کودکان ابتدایی این است که هیچ دوتایی مثل هم

نیستند . با این وجود بی مناسبت نیست که مختصراً به برخی از نیازها و ویژگیهای پذیرفته

نیازهای کودکان وجود دارد :

این نیازها به عنوان مبنایی برای راهنمایی در مدارس ابتدایی از دو دیدگاه مورد نظر است ۱- آن دسته از نیازهای اساسی که محتاج ارضای دائمی است ۲- نیازهای مربوط به «رشد» که باید در مراحل مختلف زندگی برآورده شود .

مازلو نیازهای اساسی انسان را به صورت سلسله مراتبی عنوان کرده است . سلسله مراتبی که در آن نیازهای سطح بالاتر فقط هنگامی بروز می کند که نیازهای سطوح پایین تر در حد نسبتاً خوبی ارضا شده باشد . مازلو در این بحث می گوید بهترین راه سرکوب انگیزه های سطح بالاتر انسان این است که گرسنه ، نا امن و تشنه محبت بماند .

هاویگهرست (۱۹۵۳) نیازهای مربوط به رشد انسان طی مراحل زندگی را در بحث مشهور «تکالیف تکاملی» خود عنوان کرده است . مشاور و معلم مدرسه ابتدایی باید به تکالیف تکاملی اواسط دوران کودکی توجه داشته باشند . این تکالیف به قرار زیر است :

۱- یادگیری مهارت‌های جسمانی لازم برای بازیهای معمولی

۲- کسب نگرش یک پارچه نسبت به خود به عنوان یک ارگانیسم در حال رشد

۳- فراگیری طرزکنار آمدن با همسالان

۴- فراگیری نقش اجتماعی مردانه یا زنانه مناسب

۵- کسب مهارت‌های اساسی خواندن، نوشتن و حساب کردن

۶- کسب مفاهیم لازم برای زندگی روزمره

۷- کسب وجدان ، اخلاق و معیاری برای ارزشها

نظریه های مشاوره

مشاور موفق در انجام مشاوره، از نظریات علمی معتبر استفاده می کند . بکار گرفتن نظریه خاصی را نمی توان به مشاور تحمیل کرد . مشاور باید آگاهی کامل از نظریه های متعددمشاوره ، نظریه ای را که با طرح شخصیتی او سازگار تر است انتخاب و اجرا کرد . مشاور بر اساس اعتقادات و آگاهی هایش در زمینه های یادگیری و تغییر رفتار ، ساخت شخصیت ، ماهیت انسان ، نگرش خویش نسبت به زندگی ، و نیز تجارب خود به انتخاب و اجرای نظریه مشخصی اقدام می کند . در ادامه به توضیح چهار نظریه مراجع - محوری ، عقلانی - عاطفی، واقعیت درمانی و رفتار درمانی می پردازیم .

۱- نظریه مراجع محوری

نظریه مراجع محوری^۱ به علت نگرش مثبت نسبت به انسان تأثیر زیادی بر توفیق کار مشاوران مدارس داشته است .

کارل راجرز (۱۹۰۲-۱۹۸۶) بنیانگذار این نظریه است . برخی از عقاید راجرز ریشه در افکار پیشینیان و متفکران مشرق زمین از جمله تاتو^۲ دارد . به نظر تاتو، مداخله مستقیم در جریان زندگی و روال فکری یک فرد، وی را از تصمیم گیری مناسب و معقول باز می دارد. همچنین در آئین زن^۳ تأکید بر آن است که انسان جوابها را در درون خود می یابد . چنین عقایدی در پیدایش نظریه مراجع - محوری تأثیر انکار ناپذیر داشته اند (میدرو^۴ و راجرز، ۱۹۷۳). راجرز

^۱ - client - centered

^۲ - Tao

^۳ - zen

^۴ - Meador

اش را ان گونه که می خواهد بسازد راجرز ضمن کار در روچستر^۱ تحت تاثیر افکار و عقاید اتورانک^۲ در زمینه توانائی انسان در «خودرهبری» قرار گرفت. به اعتقاد رانک، انسان برای هدایت اعمال و فعالیتهای خویش توانائی خاصی دارد و اگر مشاور برای مراجع، محیطی سالم و پذیرا فراهم می آورد چنین توانائی را شکوفا خواهد ساخت. راجرز نیز در همین زمینه اعتقاد دارد که انسان انگیزه ای قوی و تمایلی ذاتی برای توسعه و رشد همه استعدادهای بالقوه خود دارد و چنانچه شرایط مناسب و مطلوب آماده باشد، این توانائیها مسیر شکوفایی خود را خواهند یافت (بلکین^۳، ۱۹۷۵)

۲- نظریه عقلانی - عاطفی

نظریه عقلانی^۴ - عاطفی در نیمه دوم قرن بیستم توسط آلرت آلیس^۵، پایه گذاری شد وی نخست روانکاو بود، اما در خلال سالهای ۱۹۵۰-۱۹۶۰ میلادی در جستجوی روشی برآمد که بتواند مشکلات روانی را سریعتر حل کند و نهایتاً نظریه عقلانی - عاطفی را بنا نهاد. نظریه عقلانی - عاطفی از افکار فلاسفه ای چون اپیکتوس^۶، زنو^۷، و سیزرو^۸ سرچشمه گرفته گرفته است. به نظر اپیکتوس، خود واقعه اضطراب و نگرانی ایجاد نمی کند، بلکه ریشه اضطراب و نگرانی در افکار و نظام اعتقادی نا معقول انسان قرار دارد. اجتماعی بودن انسان، اثر عقیده و فکر بر رفتار و حاکم بودن انسان بر سرنوشت خویش که همگی در نظریه

^۱ - Rochester

^۲ - Rank

^۳ -

^۴ -

^۵ -

^۶ - zeno

^۷ - cicero

موثر بوده اند . انسان پس از برخورد با محرک بر اساس تفسیر و برداشت خویش ، بدان پاسخ می دهد . لذا افکار و نظام اعتقادی فرد در چگونگی پاسخ به محرکها تأثیر دارد . از این رو نظریه عقلانی – عاطفی با نظریه های روان شناسی فردی و رفتار درمانی وجوه اشتراکی دارند (آلیس ۱۹۷۳)

۳- نظریه واقعیت درمانی

توسط ویلیام گلسر^۱ در طول زمانی که ریاست بخش روانپزشکی دانشگاه کالیفرنیا در لوس آنجلس را بر عهده دار بود گسترش یافت . عقاید رینگتون – که در سال ۱۹۵۶ به کالیفرنیا رفت در گلسر بسیار موثر واقع شد و آنان نسبت به روان کاوی تردید مشترکی پیدا کردند . اولاً آنان علیرغم روان کاوی اصطلاح بیماری روانی رابه کار نمی بردند و ناراحتی و نگرانی را زائیده رفتار غیر مسئولانه فرد می دانند و معتقدند که فرد غیر مسئول ، به علل متعدد ، مکان فراگیری رفتار مسئولانه را نداشته باشند . در حالی که به نظر روان کاوان در مواردی که خود^۲ ضعیف باشد و نتواند نهاد^۳ و فراخود^۴ تعادل مطلوب را برقرار کند ، بیماری روانی به وجود می آید .

واقعیت درمانی بطور موفقیت آمیزی در مورد افراد متعدد از جمله بزهکاران ، سربازان از جنگ برگشته ، زنان بیوه، زندانیان، و دانش آموزان مدارس به شیوه فردی و گروهی مورد

^۱ - Glasser
^۲ - Ego
^۳ - Id
^۴ - super ego

موارد زیر را به آنان آموزش می دهد :

۱- روشهای افزایش کارائی آموزش و پرورش و حداکثر استفاده از فرصتها و امکانات

موجود

۲- ایجاد ارتباط صحیح بین مدرسه و جامعه

۳- شیوه های موثر برقراری رابطه با دانش آموزان

۴- استفاده مناسب از انضباط به عنوان وسیله ای موثر در نیل به اهداف آموزش و پرورش

۵- کاهش بزهکاری (گلسر ۱۹۶۱)

واقعیت درمانی به این نگرش استوار است که همه مردم با فرهنگهای متفاوت ، از تولد تا

مرگ دارای یک نیاز واحد به نام تشخیص هویت هستند . انسان نیاز دارد که بداند که به

نحوی از سایر موجوداتی که روی کره زمین قرار دارند جدا و متمایز باشد .

۴- نظریه رفتار درمانی

رفتار درمانی یکی از نظریه های مشاوره است که با بهره گیری از نتایج حاصل از

بررسیهای عینی و علمی درباره رفتار ، شیوه های مناسبی را برای حل مشکلات روانی ارائه

می دهد . در این نظریه ، رفتار آشکار و قابل مشاهده فرد مورد مطالعه قرار می گیرد.

واتسون^۱ در آمریکا برای نخستین بار اظهار داشت که در مطالعه روان شناسی باید از هجان

اصول و متدولوژی رایج در علوم مادی استفاده شود و مشاهده عینی ارگانسیم باید تنها

روش موفق در مطالعات روان شناسی به حساب می آید . به عقیده واتسون تمام رفتارهای

^۱ - watson

بررسی علمی شرطی شدن که ریشه رفتار درمانی است با کارهای سیکانوف^۱ پدر زیست شناسی شوروی در سال ۱۸۶۳ میلادی آغاز گردید . او وظایف مغز را در فرضیه قوس اند کاسی خلاصه می کند اسکینر^۲ اصول جدید رفتار درمانی را بر اساس شرطی کردن عامل مطرح ساخته است . به نظر او انگیزش در انسان بر اثر آموزش حاصل می شود و ذاتی نیست . اصول ارائه شده توسط اسکینر قبلاً در قانون اثر^۳ ثوراندایک^۴ مطرح گردیده بود . به نظر ثوراندایک ، رفتار با پاداش و تنبیه شکل می گیرد و اعمالی که نتایج مطبوع دارند تکرار می گردند و رفتارهایی که با پیامدهای نامطبوع مواجه هستند فراموش می شوند .

شرطی کردن کلاسیک بر یادگیری عاطفی تأکید میشود و کاربرد آن در مشاوره ، همان رفتار درمانی است . در حالی که در شرطی کردن عامل بر رفتار مقابل مشاهده تأکید می گردد و کاربرد آن ، در درمان اصطلاحاً تغییر یا تعدیل رفتار نامیده می شود.

---

^۱ - sechanov
^۲ - skinner
^۳ - law of effect
^۴ thorandike

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فصل ۳

روش پژوهش

روش انجام پژوهش

جامعه آماری

روش نمونه گیری

ابزار اندازه گیری و گرد آوری اطلاعات

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

روش پژوهش

مقدمه

کاربرد تحقیق در حوزه علوم انسانی و تربیتی از گذشته

های دور همواره مدنظر دانشمندان بوده است اما پیدایش مصداق علمی این کاربرد را باید

ابتدای قرن بیستم به بعد دانست . هشتاد سال اخیر را می توان فصل دگرگونی ساده در

ایجاد بنیانهای نوین تحقیقات و کاربرد آنها در حوزه علوم انسانی و تربیتی تلقی کرد چرا که

در همین مدت زمان در علوم انسانی و تربیتی تحقیقات وسیع و دامنه داری آغاز شد و به

سرعت گسترش یافت .

انتخاب روش تحقیق یکی از مراحل مهم انجام یک پژوهش علمی در علوم انسانی و علوم

تربیتی می باشد . یعنی اینکه در واقع روش تحقیق نحوه نیل به هدفهای مورد انتظار پژوهش

را نشان می دهد و ماهیت هر تحقیق بستگی به موضوع آن دارد در نتیجه روش تحقیق به

عنوان چراغ هدایت فرا راه محقق قرار می گیرد . بنابراین ویژگی اتخاذ روش تحقیق آن است

که پژوهشگر دقیق تر و سریعتر و سهل تر در دستیابی به پاسخهایی برای پرسشهای مورد

نظر نایل می آید .

اجرایی ان دارد . پژوهشگر نباید ملاحظات اخلاقی و انسانی و وسعت و دامنه کار را از نظر دور بدارد . لذا با توجه به موضوع تحقیق سعی شده است روش مناسبی برای رسیدن به اهداف مورد انتظار اتخاذ گردد تا بدین طریق برخی از راههای کمک به ایفای نقش مشاوره را شناخته و در امر تعلیم و تربیت آنها را مد نظر داشته باشیم .

روش انجام تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق که «بررسی ضرورت حضور مشاور در مدارس ابتدایی از نظر معلمان» می باشد این تحقیق از نوع تحقیقات زمینه یابی در آموزش و پرورش می باشد. این پژوهش به دو روش کتابخانه ای و میدانی صورت گرفت . روش کتابخانه ای جهت بررسی و مطالعه تئوری موضوع و دسترسی به اطلاعات مورد نیاز با استفاده از کتب ، مجلات، پایان نامه ها و نشریات مرتبط به این موضوع صورت گرفت . در روش میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه اطلاعات جمع آوری شده و نهایتاً برای بررسی نتایج و تجزیه و تحلیل آنها از روش آمار توصیفی و استنباطی مورد استفاده قرار گرفت .

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان مدارس دخترانه ابتدایی در ناحیه پنج آموزش و پرورش مشهد ، که تعداد آنها ۱۰۸۸ نفر بوده و در سال تحصیلی ۸۷-۸۸ در این ناحیه مشغول به تدریس می باشند .

روش نمونه گیری

گیری تصادفی از بین ۱۰٪ درصد جامعه آماری که شامل ۶۱ نفر از معلمان از بین ۱۰ مدرسه به عنوان نمونه انتخاب شدند .

ابزار اندازه گیری و روش گردآوری اطلاعات

در این تحقیق ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه است و سئوالات از نوع بسته پاسخ می باشد پرسشنامه تهیه شده دارای یک مقدمه کوتاه که پاسخ دهنده را از شیوه کار و همچنین هدف کار مطلع می کند . پرسشنامه شامل ۲۲ سوال است که از بین آنها تعداد ۱۹ سوال ۵ گزینه ای و ۳ سوال آخر دو گزینه ای (بلی و خیر) می باشد .

برای بدست آوردن اطلاعات و بررسی فرضیه ها از طریق پرسشنامه از مدارس دخترانه اقدام کرده و نحوه اجرا به این صورت بود که با توجه به نمونه آماری ۶۱ پرسشنامه تهیه و در اختیار معلمان قرار داده شد در تهیه سئوالات سعی شد با استفاده از منابع و کتب روش تحقیق صورت گیرد . سئوالات پرسشنامه از نوع بسته می باشد که اطلاعاتی در زمینه آگاهی و نظر معلمان از ضرورت حضور مشاور به ما می دهد برای هر سوال چند گزینه مشخص شد که پاسخ دهندگان می بایست با علامت (x) پاسخ مورد نظر خود را مشخص نمایند . در تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده های تحقیق جداول تهیه شد که در ارتباط با هر سوال در نظر گرفته شد و تعداد پاسخها با درصد آنها در هر یک از جداول درج شده است .

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فصل ۴

یافته های پژوهش

تجزیه تحلیل اطلاعات بدست آمده

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

یافته های پژوهش

مقدمه

www.kandoo.cn.com

ابتدایی ناحیه ۵ مشهد به دست آورده ایم. بدین ترتیب که اطلاعات جمع اوری شده در راستای پاسخ به سوالهای تحقیق ابتدا پاسخهای افراد نمونه به هر یک از سوالهای پرسشنامه با استفاده از فرمولهای مختلف آمار توصیفی در جدول دو بعدی با ارائه فراوانی و درصد هر یک نشان داده شده است و در ذیل هر جدول و سوال مربوط یافته ها توصیف و استنباط و نمودار آن نیز رسم شده است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده ابتدا به پاسخهای خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد به ترتیب ارزشهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و سه سوال آخر که بلی خیر می باشد به ترتیب ۲ و ۱ داده شده و سپس ارزشهای کسب شده هر فرد نمونه مشخص شد. و با استفاده از آمار توصیفی برای هر سوال میانگین، خطای استاندارد، میانه نما، انحراف معیار، واریانس و دامنه در جدول اول مربوط به سوال مشخص شده است برای ساده تر شده تجزیه و تحلیل در جدول دوم و رسم نمودار به گزینه های ۱ و ۲ و ۳ عدد ۱ (valid ۱۰۰۰) داده شده و به پاسخهای ۴ و ۵ عدد ۲ (valid ۲۰۰۰) داده شد.

بطور مثال در سوال اول که در مورد (آیا کتابهای در مورد مشاوره و اصول آن مطالعه می کنم) میباشد با فراوانی ۵۴ به سه گزینه آخر یعنی کم خیلی کم و متوسط پاسخ داده اند و ۷ نفر به گزینه های زیاد و خیلی زیاد پاسخ داده درصد ۱۰۰ valid، ۸۸/۵ و ۲۰۰۰، ۱۱/۵ مشخص شده که جمع درصد یا فراوانی تراکمی ۱۰۰، ۲۰۰۰ و ۸۸/۵ می باشد و در نهایت نمودار آن نیز با استفاده از فراوانی مشخص شده است.

اول و ردیف اول حضور مشاور در تمام سوالها با میانگین $3/4635$ و انحراف معیار $0/3554$ مشخص شده است و در ردیف دوم مجموع سوالات در فرض ۱ با میانگین $3/9639$ و انحراف معیار $0/5916$ مشخص شده است .

بطور کلی در توضیح جدول دوم مربوط به فرضیه ها باید گفت که با توجه به عدد بدست آمده در قسمت معنی داری جدول که عدد $0/00$ نشان دهنده این است که بین دو متغیر یعنی حضور مشاور و مثلاً پیشرفت تحصیلی در سطح $0/999$ ارتباط معناداری از نوع مثبت وجود دارد بنابراین هر چقدر حضور مشاور بیشتر باشد پیشرفت تحصیلی بیشتر خواهد بود .

در آخر نمودارهای مربوط به فرضیه ها ترسیم شده که هر سه نمودار نشان دهنده این می باشد که هر چه حضور مشاور بیشتر باشد ، پیشرفت تحصیلی ، کاهش مشکلات و تسلط معلم بیشتر خواهد شد .

فرضیه اول را که در مورد رابطه بین حضور مشاور و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد سوالهای ۷ ، ۱۵ ، ۱۷ ، ۱۸ ، ۸ می سنجد و فرضیه دوم را که در مورد رابطه بین حضور مشاور و کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان می باشد سوالهای ۲ ، ۳ ، ۶ ، ۱۰ ، ۱۶ ، ۱۹ ، ۲۰ ، ۲۱ می سنجد . و فرضیه سوم را که در مورد رابطه حضور مشاور و تسلط معلم بر اصول و مفاهیم می باشد سوالهای ۱ ، ۴ ، ۵ ، ۹ ، ۱۱ ، ۱۲ ، ۱۳ ، ۱۴ ، ۲۲ می سنجد .

۱- کتابهایی در زمینه مشاوره و اصول آن مطالعه می کنیم

زیاد	۷	۱۱/۶۶
متوسط	۲۶	۴۳/۳۲
کم	۲۷	۴۵
جمع	۶۱	۱۰۰

در جدول مشخص شده که از تعداد ۶۱ نفر معلمان ۷ نفر گزینه زیاد ۲۶ نفر گزینه متوسط و ۲۷ نفر گزینه کم را انتخاب نموده اند که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۱۱/۶۶ در قسمت متوسط ۴۳/۳۲ و در قسمت کم ۴۵ می باشد و همه معلمان به سوالات پاسخ داده اند بر طبق جدول به این نتیجه می رسیم که معلمان ابتدایی مطالعات کمی در زمینه مشاوره دارند .

سوال ۲ - مشاور می تواند یاور خوبی برای پرسنل مدرسه در کاهش مشکلات دانش آموزان باشد .

پاسخها		گزینه ها
درصد	فراوانی	
۸۶/۶۶	۵۲	خیلی زیاد
۱۱/۶۶	۷	متوسط
۳/۳۳	۲	کم
۱۰۰	۶۱	جمع

باشد که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۸۶/۶۶ در متوسط ۱۱/۶۶ و در کم ۲/۳۳ می باشد همه به این سؤال پاسخ داده اند و طبق جدول نتیجه می گیریم که دیدگاه معلمان نسبت به حضور مشاور در این زمینه مثبت می باشد .

سوال ۳ - حضور مشاور در حل مشکلات رفتاری اجتماعی اخلاقی دانش آموزان ابتدایی لازم است .

گزینه ها	پاسخها	
	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۴۵	۷۵
متوسط	۶	۱۰
کم	۱	۱/۶۶
جمع	۶۱	۱۰۰

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۴۵ متوسط ۶ و کم ۱ می باشد که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۷۵ درصد ، متوسط ۱۱/۶۶ و درصد کم ۲/۳۳ می باشد ۹ نفر به این سؤال جواب نداده اند بر طبق جدول از دید معلمان حضور مشاور در کاهش مشکلات رفتاری اجتماعی و اخلاقی دانش آموزان موثر می باشد .

۴- بعنوان یک معلم بر اصول و روشهای راهنمایی و مشاوره و مفاهیم مرتبط با آن تسلط و

آگاهی دارم .

پاسخها		گزینه ها
درصد	فراوانی	
۳۶/۶۶	۲۲	خیلی زیاد
۶۰	۲۶	متوسط
۸/۳۳	۵	کم

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۲۲ متوسط ۳۶ و کم ۵ می باشد

که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۳۶/۶۶ متوسط ۶۰ و کم ۸/۳۳ می باشد بر طبق جدول

می توان گفت که معلمان تسلط متوسطی بر اصول و متون مشاوره دارند .

۵- بعلت اینکه فعالیتهای دبستان زیاد گسترده نمی باشد حضور مشاور ضرورتی ندارد .

پاسخها		گزینه ها
درصد	فراوانی	
۳۱/۶۶	۱۹	زیاد
۱۸/۳۳	۱۱	متوسط

جمع کل	۶۰	۱۰۰
--------	----	-----

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۱۹ متوسط ۱۱ و کم ۲۵ می باشد که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۳۱/۶۶ درصد متوسط ۱۸/۳۳ درصد و کم ۴۱/۶۶ می باشد بر طبق جدول نظر معلمان در مورد عدم حضور مشاور منفی می باشد ضمن اینکه ۶ نفر به این سوال پاسخ ندادند .

۶- مشاور می تواند بر افکار و احساسات دانش آموزان تأثیر داشته باشد .

درصد	فراوانی	
۸۳/۳۳	۵۰	زیاد
۱۳/۳۳	۸	متوسط
۵	۳	کم
۱۰۰	۶۰	جمع کل

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۵ متوسط ۸ و کم ۳ می باشد و در کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۸۳/۳۳ متوسط ۱۳/۳۳ و کم ۵ می باشد بر طبق جدول مشاور می تواند تأثیر زیادی بر افکار و احساسات دانش آموزان داشته باشد .

سوال ۷- معلم می تواند دانش آموز را از حدود استعداد و علایق خویش آگاه سازد .

درصد	فراوانی

متوسط	۱۲		۲۰
کم	۳		۵
جمع کل	۶۱	۱۰۰	۱۰۰

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۴۶ متوسط ۱۲ و کم ۳ می باشد و کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۷۶/۶۶ متوسط ۲۰ و کم ۵ می باشد بر طبق جدول معلم توانایی کمک به دانش آموزان در شکوفایی استعداد هایشان را دارا است .

سوال ۸- معلم می تواند مهمترین گام را در حل مشکلات

دانش آموزی داشته باشد .

	فراوانی		درصد
زیاد	۳۸		۶۳/۳۳
متوسط	۲۱		۳۵
کم	۱		۱/۶۶
جمع کل	۶۱	۱۰۰	۱۰۰

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۳۸ متوسط ۲۱ و کم ۱ می باشد که کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۶۳/۳۳ متوسط ۳۵ و کم ۱/۶۶ می باشد که نتیجه می گیریم معلمین در حل مشکلات دانش آموزان مهمترین نقش را دارا هستند .

سوال ۹- معلم به اندازه کافی نسبت به نیازها و رشد کودک آگاهی دارد.

زیاد	۲۹		۶۳/۳۳
متوسط	۲۵		۴۱/۶۶
کم	۷		۱۱/۶۶
جمع کل	۶۱	۱۰۰	۱۰۰

در جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۲۹ متوسط ۲۵ و کم ۷ می باشد و کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۶۳/۳۳ متوسط ۴۱/۶۶ و کم ۱۱/۶۶ می باشد که اگر چه متوسط معلمان اظهار داشته اند که در این زمینه آگاهی دارند ولی اغلب آنها این آگاهی خود را کافی دانسته اند

۱۰- دانش آموز می تواند حرفهای مشاور را به خوبی درک کند

	فراوانی		درصد
زیاد	۴۲		۷۰
متوسط	۴۱		۲۳/۳۳
کم	۴		۶/۶۶
جمع کل	۶۱	۱۰۰	۱۰۰

بر طریق جدول فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۴۲ متوسط ۴۱ و کم ۴ می باشد و کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۷۰ متوسط ۲۳/۳۳ و کم ۶/۶۶ است که می توان نتیجه گرفت که دانش آموزان حضور فردی خاص به نام مشاور برای بیان مسائل و مشکلاتشان را درک می فهمند .

	فراوانی	درصد
زیاد	۱۵	۲۵
متوسط	۲۳	۳۸/۳۳
کم	۱۹	۳۳/۶۶
جمع کل	۶۱	۱۰۰

در این جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۱۵ متوسط ۲۳ و کم ۱۹ می باشد و کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۲۵ متوسط ۳۸/۳۳ و کم ۳۳/۶۶ می باشد بر طبق جدول معلمان برای ایفای نقش مشاوره از نظر صلاحیت در حد متوسط هستند .

۱۲- بعنوان یک معلم می توانم تعادل روحی خودم را در تعارض با دانش آموزان حفظ کنم .

	فراوانی	درصد
زیاد	۳۷	۶۱/۶۶
متوسط	۲۳	۳۸/۳۳
کم	۱	۱/۶۶
جمع کل	۶۱	۱۰۰

در این جدول مشخص است که فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۳۷ متوسط ۲۳ و کم ۱ می باشد و کل فراوانی پاسخها در قسمت زیاد ۶۱/۶۶ متوسط ۳۸/۳۳ و کم ۱/۶۶ می باشد بر طبق جدول معلمان از آگاهیهای لازم در ارتباط با کنش با دانش آموزان آگاه هستند .

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فصل ه

بحث و نتیجه گیری

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

بحث و نتیجه گیری

در این فصل پژوهشگر با توجه به هدفها ، سوالها و یا فرضیه های تحقیق به نتیجه گیری می پردازد این بخش کل پژوهشنامه را به هم ربط می دهند بنابراین خلاصه ای از یافته های

عمده پژوهش معرفی می شود .

www.kandoo.cn.com

حضور مشاور و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتباطی وجود دارد؟ نشان می دهد که:

۱- ۷۶٪ درصد معلمان حضور معلمان حضور مشاور را در دانش آموزان ابتدایی دارای

مشکل به مقدار زیاد و خیلی زیاد می تواند ایجاد انگیزه نماید .

۲- ۹۱٪ درصد معلمان حضور مشاور را در شناخت استعداد و رغبت و علایق دانش آموزان

به مقدار خیلی زیاد و زیاد موثر دانسته .

۳- بیش از ۷۱٪ درصد معلمان حضور مشاور را در جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان

به مقدار خیلی زیاد و زیاد موثر دانسته

فرضیه دوم که در مورد رابطه بین حضور مشاور و کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان

می باشد چنین نتیجه شد که :

۴- بیش از ۸۶٪ درصد معلمان مشاور را در ارتباط و همکاری بیشتر والدین با مدرسه به

مقدار خیلی زیاد و زیاد موثر دانستند.

۵- بیش از ۹۳٪ درصد معلمان حضور مشاور را در ارتباط و همکاری بیشتر والدین با

مدرسه به مقدار خیلی زیاد و زیاد موثر دانستند .

۶- ۶۵ درصد معلمان حضور مشاور را در افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان به مقدار

زیاد و خیلی زیاد موثر دانستند .

۷- بیش از ۸۸٪ درصد معلمان حضور مشاور را برای مصونیت دانش آموزان از انحرافات و

تهاجم فرهنگی در همین ابتدای تحصیل به مقدار خیلی زیاد و زیاد ضروری دانستند .

مشاوره می باشد چنین نتیجه شد که :

۸- ۶۰٪ درصد معلمان اظهار دانسته اند که به اصول و روشهای مشاوره و راهنمای تسلط و

آگاهی به مقدار متوسط دارند .

۹- ۶۱٪ درصد معلمان اظهار داشته اند که می توانند تعادل روحی خود را در تعارض با

دانش آموزان به مقدار خیلی زیاد و زیاد حفظ کنند .

۱۰- ۷۳٪ درصد معلمان به مقدار خیلی زیاد و زیاد مطمئن هستند که فرد قابل اطمینانی برای

دانش آموزان هستند .

۱۱- ۹۱٪ درصد معلمان به مقدار خیلی زیاد و زیاد به عقاید تربیتی همکارانشان احترام می

گذارند حضورمشاور در مدرسه ابتدای می تواند اساسی ترین منبع انسانی برای صدها

کودک باشد مشاور برای کودکان دبستانی بزرگسالی است که هرگز آنها را متهم یا تحقیر

نمی کند .

این پژوهش نشان می دهد که اکثریت قریب به اتفاق دبیران وجود مشاور را در مقطع ابتدایی

ضروری می دانند و این مطلب را تأیید می کنند که مشاور بهترین فردی است که می تواند

در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و حل مشکلات عاطفی و روانی و کمک به معلمین در

جهت شناخت علائق و استعدادهای آنان موثر واقع شود .

همچنین نشان می دهد که عده ای از صاحب نظران معتقدند که همان معلمان مدارس می توانند

نقش مشاور را هم داشته باشند و عده ای خلاف این نظر را دارند اما بطور کلی می توان

نتیجه گرفت که در اینکه مشاور باید در مدارس چه ابتدایی و چه راهنمایی و دبیرستان

دارد یا نه ؟ جای بسی تردید است زیرا کار مشاوره و راهنمایی از حد توانایی و دوره تربیتی که او گذرانیده است خارج می باشد پس وجود متخصص در زمینه مشاوره در مدارس ابتدایی امری بسیار ضروری و مطلوب خواهد بود .

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

- ۱- راهنمایی و مشاوره کودک ، تألیف دکتر عبدالله شفیع ابادی
- ۲- روان شناسی کودک ، تألیف هادی بهرامی ، تهران ۱۳۵۸
- ۳- اصول و روشهای مشاوره ، سید مهدی حسینی
- ۴- زمینه راهنمایی و مشاوره در تعلیم و تربیت نوشته محمود نیکزاد و علی اکبر مهرآرا
- ۵- اصول و روشهای راهنمایی و مشاوره ، حسینی بیرجندی سید مهدی ۱۳۷۴
- ۶- اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش ، یوسف اردبیلی ، انتشارات بعثت ۱۳۷۶
- ۷- مشاوره ، مولف : جوزف فرانسیس پرز ، ترجمه : باقر ثنایی
- ۸- روشها و تکنیکهای مشاوره و روان درمانی ، قاسم قاضی
- ۹- پایان نامه در موضوع «نگرش معلمین و دانش آموزان نسبت به اهمیت و ضرورت وجود مشاور در مقطع متوسطه شهر جاجرم» در سال ۷۳-۷۲ محقق : حسین اسماعیلی
- ۱۰- پایان نامه با موضوع «بررسی تأثیر رشته تحصیلی مشاوران بر موفقیت آنها در حل مشکلات تحصیلی ۷۷-۷۸» محقق : طاهره رضایی
- ۱۱- پایان نامه موضوع «بررسی نقش مشاوران در زمینه امور آموزشی دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان گناباد» پژوهشگر : حسین پورحسین
- ۱۲- مبانی مشاوره و راهنمایی برای دانشجویان علوم تربیتی ، نوشته : فرشاد جابری
- ۱۳- اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در دوره های تحصیلی ، احمد صافی ۱۳۷۹

ان با خدمات مشاوره ای سال ۸۲-۸۱» پژوهشگر: زهرا الهامی

۱۵- پایان نامه ای با موضوع «بررسی نظرات دبیران مقطع متوسطه در رابطه با نقش

مشاوره در دبیرستانهای ناحیه ۶ مشهد»

۱۶- راهنمایی در مدارس امروز، هانری مک دانیل

۱۷- راهنمایی و مشاوره تحصیلی و تاریخچه مشاوره و راهنمایی در ایران، سید مهدی

حسینی بیرجندی، تهران و رشد. ۱۳۸۰

۱۸- زمینه مشاوره و راهنمایی، تألیف: دکتر قاسم قاضی انتشارات دانشگاه تهران، مهر ماه

۱۳۶۳

۱۹- مبانی مشاوره و راهنمایی، رابرت گیبسون و ماریان میشل، موسسه انتشارات بعثت

۲۰- راهنمایی و مشاوره - دکتر شکوه نوابی نژاد

۲۱- محمد مهدی حسینی، مشاوره و راهنمایی در تعلیم و تربیت اسلامی

۲۲- نهج الفصاحه

۲۳- مراحل شکل گیری اخلاق در کودک، ترجمه و تألیف عبدالعظیم کریمی

۲۴- راهنمای و مشاوره شغلی و حرفه ای و نظریه های انتخاب شغل، دکتر عبدالله شفیع

آبادی

۲۵- مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره، احمد احمدی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین

کتاب علوم انسانی (سمت) ۱۳۸۰

۲۶- فرهنگ لغت دهخدا

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

معلم عزیزم سلام علیکم

پرسش نامه ای که در اختیار دارید در رابطه با پایان نامه تحصیلی تحت عنوان بررسی میزان ضرورت حضور مشاور در مدارس ابتدایی دخترانه در رفع مشکلات دانش آموزان از نظر معلمان ناحیه تبادکان مشهد سال تحصیلی ۸۸-۸۷ می باشد و موفقیت در انجام این تحقیق مرهون پاسخ های دقیق شما خواهد بود لازم می دانیم قبلا از همکاری شما نهایت تشکر را بدانیم .

۱- کتاب هایی در زمینه مشاوره و اصول آن مطالعه می کنم .

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۲- مشاور می تواند یاور خوبی برای پرسنل مدرسه در کاهش مشکلات دانش آموزان

باشد . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۳- حضور مشاور در حل مشکلات رفتاری اجتماعی اخلاقی دانش آموزان ابتدایی

لازم است . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۴- بعنوان یک معلم بر اصول و روشهای راهنمایی و مشاوره و مفاهیم مرتبط با آن

تسلط و آگاهی دارم . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۵- بعلت اینکه فعالیت های دبستان گسترده نمی باشد حضور مشاور ضرورتی ندارد .

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۶- مشاور می تواند بر افکار و احساسات دانش آموزان تاثیر داشته باشد .

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۷- معلم می تواند دانش آموزان را از حدود استعداد و علایق خویش آگاه سازد .

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۸- معلم می تواند مهمترین گام را در حل مشکلات دانش آموز پیداشته باشد .

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۰- دانش آموز میتواند حرف های مشاور را به خوبی درک کند .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۱- برخی معلمان فقد صلاحیت برای ایفای نقش مشاور هستند .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۲- به عنوان یک معلم میتوانم تعادل روحی خودم را در تعارض با دانش آموزان حفظ کنم . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۳- مطمئن هستم برای دانش آموزان فرد قابل اطمینانی می باشم .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۴- به عقاید تربیتی همکارانم احترام می گذارم .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۵- حضور مشاور می تواند در دانش آموزان ابتدایی دارای مشکل ایجاد انگیزه کند .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۶- مشاور با حضور خود می تواند ارتباط والدین با مدرسه را پرتنگ تر کند .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۷- حضور مشاور می تواند شناخت بیشتری از استعداد ، رغبت و علایق دانش آموزان بدهد . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۸- حضور مشاور می تواند در جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی موثر باشد . خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۱۹- حضور مشاور کمکی است به دانش آموزان تا بر اعتماد خود بیفزاید .
- خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم
- ۲۰- حضور مشاور در شناخت مقررات آموزشی و انضباط موثر است . بلی خیر

۲۲- آیا به نظر شما بین عنون مدرک تحصیلی معلم ابتدایی و ضرورت حضور

مشاور ارتباطی وجود دارد . بلی خیر

۲۳- اگر به نظر شما گرامی حضور مشاور در مدارس ابتدایی ضرورت دارد . با ذکر

دلایل به شرح این ضرورت بپردازید اگر هم ضرورت ندارد باز هم دلایل خود را

مرفوم فرمایید (تشریحی)

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com